

Západočeská univerzita v Plzni

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Jiho-jihní spolupráce: analýza činnosti IBSA

Anna Matušková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Filozofická fakulta

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Jiho-jížní spolupráce: analýza činnosti IBSA

Anna Matušková

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Filozofická fakulta Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň duben 2016

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Lindě Piknerové, PhD. za velmi cenné a odborné rady, které přispěly ke zkvalitnění práce.

OBSAH

Seznam zkratk	6
1. Úvod	7
2. Definice jiho-jihní spolupráce a její formy	11
2.1. Hnutí nezúčastněných zemí	13
2.1.1. Bandungská konference a základní cíle Hnutí	13
2.1.2. Základní body agendy a konference v Bělehradě	14
2.1.3. Vývoj NAM po studené válce a jeho administrativní struktura	16
2.2. Skupina G77	17
2.2.1. Vznik a základní cíle G77	17
2.2.2. Organizační struktura a Prebischova zpráva	19
2.2.3. Regionální skupiny a skupina BASIC	20
2.3. Speciální úřad OSN pro jiho-jihní spolupráci	22
2.4. Skupina G20	24
2.4.1. Vznik a členství v G20	24
2.4.2. Prezidentský post a skupina G7/8	25
2.4.3. Mezinárodní význam uskupení	26
3. IBSA	28
3.1. Klimatické změny v agendě IBSA	31
3.2. Důvody pro spolupráci v oblasti klimatických změn	33
3.2.1. Indie	35
3.2.2. Brazílie	38
3.2.3. Jihoafrická republika	41
3.3. Nástroje IBSA pro boj s klimatickými změnami	44
3.3.1. Pracovní skupina IBSA pro životní prostředí	44
3.3.2. Mezilidské akademické fórum	45
3.3.3. Fond IBSA pro zmírnění chudoby a hladu	46
4. Závěr	49
Seznam zdrojů	54
Resumé	61

Seznam zkratek

BASIC – Skupina Indie, Brazílie, Číny a Jižní Afriky (India, Brazil, China and South Africa)

BRICS – Uskupení Brazílie, Ruska, Indie, Číny a Jižní Afriky (Brazil, India, Russia, China and South Africa)

G20 – Skupina 20 (Group of 20)

G77 – Skupina 77 (Group of 77)

IBSA – Platforma Indie, Brazílie a Jižní Afriky (The India-Brazil-South Africa dialogue forum)

IMF – Mezinárodní měnový fond (International Monetary Fund)

MDG's – Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals)

NATO – Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization)

NAM – Hnutí nezúčastněných zemí (Non Aligned Movement)

NIEO – Nový mezinárodní ekonomický pořádek (New International Economic Order)

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic Co-Operation and Development)

OSN – Organizace spojených národů (United Nations)

SEATO – Organizace smlouvy pro jihovýchodní Asii (Southeast Asia Treaty Organization)

UNCTAD – Konference OSN pro obchod a rozvoj (United Nations Conference on Trade and Development)

UNDP – Rozvojový program OSN (UN Development Program)

UNESCO – Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

UNOSSC – Speciální úřad OSN pro jiho-jihní spolupráci (United Nations Office for South-South Cooperation)

WB – Světová banka (World Bank)

WTO – Světová obchodní organizace (World Trade Organization)

1. Úvod

Země severní polokoule dominovaly mezinárodnímu systému již před studenou válkou. Během studené války bylo pro nově vzniklé státy globálního Jihu¹ velice těžké se prosadit, přičemž většina států globálního Jihu získala nezávislost v 50. a 60. letech minulého století. Díky předchozímu koloniálnímu období kumulovaly státy globálního Severu² zisky ze svých kolonií, což jim pomáhalo posílit jejich postavení v mezinárodním systému. Výsledkem tak byla ještě větší asymetrie mezi globálním Severem a Jihem. Během studené války docházelo často k boji v bipolárním systému o loajalitu jednotlivých nově vzniklých států. Ovlivňování z vnějšku se státy snažily vyhnout tím, že se veřejně distancovaly od bipolárního konfliktu, což názorně demonstrovaly roku 1955, kdy byla svolána konference do indonéského města Bandung, na které se sešli hlavní představitelé nově vzniklých států. Výsledkem konference bylo založení Hnutí nezúčastněných zemí o pár let později na konferenci v Bělehradě roku 1961 (Piknerová – Doljaková 2014: 20). Tímto aktem participující státy veřejně prohlásily, že se nebudou žádným způsobem angažovat v bipolárním konfliktu. Hnutí nezúčastněných pak představuje první pokusy o spolupráci zemí globálního Jihu.

Jako reakce na vlnu dekolonizace v 50. a 60. letech vznikla v roce 1964 skupina G-77, která sdružovala 77 nově dekolonizovaných zemí. Tyto země si kladly za cíl vytvořit Nový mezinárodní ekonomický pořádek (NIEO)³ na půdě Organizace spojených národů (OSN), který by lépe vystihoval současné uspořádání (Hochsteiler 2012: 54). V roce 1974 zřídila OSN Speciální úřad OSN pro jiho-jihní spolupráci (UNOSSC) v rámci Rozvojového programu OSN (UNDP). Tento nový úřad si kladl za cíl podporovat a koordinovat jiho-jihní

¹ Termín globální Jih chápeme jako označení pro rozvojové státy, bývalé kolonie a země třetího světa nacházející se zejména na jižní polokouli.

² Termín globální Sever chápeme jako označení pro koloniální mocnosti a rozvinuté státy nacházející se převážně na severní polokouli.

³ Nový mezinárodní ekonomický pořádek měl lépe zohledňovat zájmy rozvojových zemí, které byly v rámci stávajícího systému znevýhodňovány a neměly možnost podílet se na rozhodování. Návrh na nový ekonomický pořádek byl vznesen rozvojovými státy na půdě OSN v 70. letech a kladl si za cíl rovnocennou participaci rozvojových zemí na vytváření rozhodnutí týkajících se mezinárodní komunity (United Nations 1974).

spolupráci (UNOSSC 2015b). V neposlední řadě došlo v roce 1999 ke vzniku uskupení G20, které představuje hlavní fórum pro vzájemnou ekonomickou spolupráci a rozhodování (G20 2016a).

Jednou z posledních forem jiho-jihní spolupráce, které se budou v práci věnovat, je platforma IBSA, sdružující státy Brazílie, Indie a Jihoafrickou republiku, tři multietnické a multikulturní demokracie. Tato spolupráce vznikla v roce 2003 jako nástroj koordinace spolupráce mezi třemi státy. Tyto státy se v rámci platformy IBSA dohodly, že se budou snažit vytvořit nové uspořádání mezinárodního systému, spolupracovat při řešení globálních problémů a prohlubovat vzájemné vztahy v různých oblastech. V rámci IBSA byly vytvořeny konkrétní programy na spolupráci s rozvíjejícími se zeměmi (IBSA 2015).

Cílem práce je analyzovat spolupráci v rámci platformy IBSA při naplňování jednoho z cílů platformy a to konkrétně v oblasti klimatických změn. Z toho také vychází hlavní výzkumná otázka, a sice jakým způsobem Indie, Brazílie a Jihoafrická republika podněcují řešení klimatických změn? Tato otázka může být rozdělena do několika podotázek, které kopírují strukturu práce a to 1) proč se této problematice státy věnují 2) jaké dopady mají klimatické změny na rozvoj států, 3) jaké prostředky platforma používá k řešení klimatických změn.

Jiho-jihní spolupráce má za cíl umožnit rozvíjet se i státům globálního Jihu a posílit jejich postavení na globální scéně. Na spolupráci se nejčastěji podílí hlavně vlády, ale aktivně se zapojují také subjekty z veřejného i soukromého sektoru. Státy si vzájemně pomáhají v rozvoji pomocí přímých zahraničních investic, vzájemného jiho-jihního obchodu, regionální integrací, přenosem technologií, sdílením nových poznatků a expertů a různými dalšími formami výměn. Spolupráce probíhá v oblasti politiky, ekonomiky, kultury, sociálních věcí, životního prostředí a techniky. Jednání mohou být bilaterální nebo také multilaterální (UNOSSC 2015a).

Struktura práce vychází z výzkumné otázky a jejích podotázek. Text je rozdělen do několika částí, kde budou představeny jednotlivé příklady jiho-jihní spolupráce, jako jsou Hnutí nezúčastněných zemí, platforma G77, Speciální úřad OSN pro jiho-jihní spolupráci a uskupení G20. V praktické části se budu konkrétně zabývat platformou IBSA, jakožto zřejmě nejvýraznější formou jiho-jihní spolupráce v současné době. Nejdříve se budu věnovat samotné platformě, členským státům a dopadům klimatických změn na tyto státy. Následně se zaměřím na nástroje platformy v oblasti klimatických změn a životního prostředí a to konkrétně na Pracovní skupinu IBSA pro životní prostředí, Mezilidské akademické fórum a Fond IBSA pro zmírnění chudoby a hladu. Tuto oblast spolupráce jsem vybrala proto, že se všechny státy platformy IBSA nacházejí v oblasti s vyššími teplotami, a globální oteplování planety je tedy pro ně tíživým problémem. Všechny tři státy navíc omývá oceán, takže problémy může působit i stoupající hladina vody. Klimatické změny představují téma, které se řeší na globální úrovni a země globálního Jihu zaujímají k řešení klimatických změn svůj vlastní přístup. Mimo jiné často argumentují tím, že se chovají v podstatě stejně, jako země globálního Severu v době průmyslové revoluce, nebo že právě globální Jih potřebuje kapitál k tomu, aby se rozvojem dostal na úroveň globálního Severu.

Z metodologického hlediska se jedná o případovou studii, pro jejíž naplnění máme jak časové, tak i územní a tematické ohraničení. Hlavní kvantitativní proměnnou bude množství času věnovaného agendě klimatických změn v rámci jednání IBSA.

Stěžejními zdroji jsou zejména anglické odborné články a internetové odkazy jednotlivých organizací a platforem, např. stránky IBSA trilateral⁴, či stránky Speciálního úřadu OSN pro jiho-jihní spolupráci⁵. Dále jsou důležité i články a publikace věnující se fenoménu jiho-jihní spolupráce, či nastupujícím mocnostem. Některé z těchto publikací jsou k dostání i v českém jazyce.

⁴ IBSA (2016). *About IBSA background* (www.ibsa-trilateral.org, 23. 2. 2016).

⁵ UNOSSC (2016). *Home* (ssc.undp.org/content/ssc.html, 23. 2. 2016).

O samotné spolupráci a analýze činnosti IBSA není v českém prostředí dostatek zdrojů, proto čerpám zejména z anglicky psaných zdrojů.

2. Definice jiho-jížní spolupráce a její formy

Koncept jiho-jížní spolupráce zahrnuje procesy, instituce a dohody, které mají podporovat politickou, technickou a ekonomickou spolupráci mezi rozvojovými zeměmi, aby tak dosáhly společných rozvojových cílů. Oblasti spolupráce zahrnují obchod a investice stejně jako sdílení zkušeností a poznatků mezi rozvojovými zeměmi. Jiho-jížní spolupráce ale není nový fenomén, od 50. let 20. století vidíme snahy států globálního Jihu spolupracovat zejména v politické oblasti. Postupně se zaměření spolupráce přesouvá z politické sféry do sféry ekonomické. Jiho-jížní spolupráce tak slouží jako mechanismus zemí globálního Jihu pro zvýšení jejich ekonomického růstu, snížení chudoby a začlenění se do globální ekonomiky (United Nations 2010: 1).

Když si rozvojové země uvědomily, že se jim bude dařit lépe mimo bipolární konflikt a bez zásahů supervelmocí, začaly se objevovat snahy deklarovat nezávislost. Následná spolupráce zemí trvala více než 30 let, avšak nepřinesla rozvojovým zemím ekonomický růst, jaký si představovaly. Kvůli dvěma ropným krizím v 70. letech vstoupila většina zemí do další dekády pod tíhou dluhů a s vysokou inflací. Z důvodů špatné situace ekonomik se státy začaly soustředit na své vnitřní problémy a tolik se neangažovaly ve vzájemné spolupráci. Tato změna trvala dalších 20 let, přičemž obrat zpět k vzájemné spolupráci přišel až s koncem studené války (Andrade – Rathin 2010: 3, 4).

Na počátku nového tisíciletí se jiho-jížní spolupráce stává čím dál tím více součástí politických debat. Stalo se tak zejména díky formulování Rozvojových cílů tisíciletí (MDG's). Ty se soustředily na problémy, které trápily zejména rozvojové země a měly být naplněny do roku 2015, což jim dávalo jistý pocit urgentnosti. Dále k tomu přispělo zklamání z dosavadní spolupráce v rovině sever-jih a snaha najít efektivnější model spolupráce pro rozvíjející se země. V neposlední řadě jiho-jížní spolupráci podpořilo několik úspěšných zemí globálního Jihu, které se vzpamatovaly z dluhové krize a nastartovaly své ekonomiky. Tyto úspěšné státy jako například Brazílie, Mexiko, Indie a Jihoafrická republika se staly dominantními hráči ve svých regionech a začaly

se organizovat do multilaterálních platform jako je například IBSA, která sdružuje Indii, Brazílii a Jihoafrickou republiku. Jako další příklad můžeme uvést skupinu BRICS, která sdružovala Brazílii, Rusko, Indii a Čínu a je často uváděna jako příklad spolupráce rychle rostoucích ekonomik (Andrade – Rathin 2010: 4).

Vzestup zemí mimo oblast globálního Severu můžeme sledovat již během 60. a 70. let, kdy začaly vznikat tzv. nově industrializované země. Do této kategorie byly zařazovány země, které během krátkého období zaznamenaly neobvyklý hospodářský růst. K tomu docházelo zejména ale nejen díky vývozu výrobků. Tyto nově industrializované země můžeme rozdělit do několika skupin. První skupina zahrnuje asijské nově industrializované země orientované na export, kam můžeme zařadit Hongkong, Singapur, Jižní Koreu a Taiwan. Tyto země prosazovaly spíše politiku orientovanou na nejnižší ceny než na technickou dokonalost vyvezených výrobků. Do druhé skupiny nově industrializovaných zemí patří země Latinské Ameriky orientované na domácí tržní ekonomiku, kde se zaměřovaly zejména na přizpůsobení technologií lokálním potřebám. Do této druhé kategorie patří Mexiko, Brazílie a Argentina. Podobný ekonomický růst jako latinskoamerické země zaznamenaly také země jako Turecko, Indie a Malajsie, přičemž Malajsie se někdy řadí do asijské skupiny (Alpay Er 1997: 296 - 298).

V nedávné době byly v souvislosti se vzestupem nově industrializovaných zemí pozorovány změny i v Africe, která se změnila z beznadějného kontinentu na kontinent s perspektivnější budoucností. O Afriku díky jejímu nerostnému bohatství projevil zájem zejména Indie, Čína a Brazílie. Na jedné straně se tyto země pokouší získat přístup k africkému bohatství kvůli posílení vlastního ekonomického růstu, ale zároveň se snaží podpořit samotný ekonomický růst afrických zemí, aby tak dosáhly stejně rychlého ekonomického růstu a mohly následovat nově industrializované země (Vickers 2013: 673). Mezi úspěšnější africké země patří například Nigérie, Ghana nebo Rovnická Guinea, které jsou velice bohaté na nerostné suroviny. Jejich ekonomický potenciál tvoří také vysoká porodnost obyvatel (Piknerová – Doljaková 2014: 16).

2.1. Hnutí nezúčastněných zemí

2.1.1. Bandungská konference a základní cíle Hnutí

Hnutí nezúčastněných zemí (NAM) vzniklo během studené války, přičemž cílem bylo, aby se země neúčastnily bipolární konfrontace. Základní myšlenka Hnutí nezúčastněných byla formulována na Asijsko-africké Bandungské konferenci roku 1955 v Indonésii⁶ (The Nuclear Threat Initiative 2015), která probíhala mezi 18. a 24. dubnem. Této konferenci předcházely dvě konference organizované Indií v Novém Dillí. Tehdejší indonéský prezident Sukarno označil Bandungskou konferenci za první mezikontinentální konferenci barevných lidí v historii lidstva. Konference zároveň představovala největší veřejné setkání nově nezávislých zemí a zúčastnilo se jí 29 zemí z rozvojového světa⁷ (Acharya 2014: 407).

Většina západních mocností, včetně Spojených států amerických, Velké Británie a Francie, pohlížela na Bandungskou konferenci s nevolí, neboť se obávala šíření komunismu z Číny do ostatních participujících států. Spojené státy společně s Velkou Británií se nejdříve tajně pokoušely přesvědčit prozápadně naladěné rozvojové státy, aby konferenci bojkotovaly, což se ukázalo jako kontraproduktivní. Následně se Spojené státy s Británií pokusily konferenci ovlivnit tím, že prozápadně naladěným státům, jako byl například Pákistán nebo Filipíny, ale také některým neutrálním státům, jako byl například Cejlon, poskytly dokumenty s doporučeními. V těchto dokumentech byla shrnuta témata komunistické ideologie, jaderného odzbrojování, nebo problematika svobody v komunistickém světě, přičemž cílem bylo státům „poradit“, jaká stanoviska na konferenci zaujmout (Acharya 2014: 408, 409).

Základní cíle Hnutí nezúčastněných a zároveň vstupní kritéria byla formulována na summitu v egyptské Káhiře mezi 5. a 12. červnem roku 1961.

⁶ Mezi hlavní iniciátory konference patřil tehdejší jugoslávský prezident Josip Broz Tito (The Nuclear Threat Initiative 2015).

⁷ Jednalo se o první konferenci, které se účastnila komunistická Čína bez přítomnosti Sovětského svazu. Dále konference představovala první pokus Japonska znovu se angažovat v Asii po porážce ve Druhé světové válce a zároveň první mezinárodní jednání egyptského prezidenta Gamala Abder Násira (Acharya 2014: 407).

Země účastníci se Hnutí nezúčastněných zemí měly mít nezávislou politiku a dodržovat nezáúčastněnost, dále měly podporovat snahy o získání nezávislosti jiných států. Země neměly být součástí obranné aliance participující ve studenoválečném konfliktu. Pokud by stát povolil jinému státu postavit základny na svém území, nemělo to být v souvislosti se studenoválečným konfliktem (The Nuclear Threat Initiative 2015).

2.1.2. Základní body agendy a konference v Bělehradě

Základní body v agendě Hnutí nezúčastněných zemí byly stanoveny již na konferenci v Bandungu. Prvním bodem se stala lidská práva a právo na sebeurčení. Indický premiér Jawaharlal Nehru poukazoval na to, že Všeobecná deklarace lidských práv, jakožto stěžejní dokument OSN, není dodržována, a to ani mezi státy participujícími na konferenci. Na konferenci se objevily návrhy, že by zde neměly být diskutovány principy Všeobecné deklarace lidských práv jako dokumentu OSN a zda by neměla být věnována pozornost základním lidským právům jako takovým, protože některé státy nebyly členy OSN. Jako příklad můžeme uvést Čínskou lidovou republiku, kdy její místo v OSN zaujímal ještě v té době Taiwan. Jiní namítali, že by snahou nemělo být vytvořit jiný dokument, protože by se mohl stát potencionálním rivalem dokumentu OSN. Nakonec byl přijat kompromis ve formě vyjádření podpory základních lidských práv uvedených v Chartě OSN a přihlídnutí k Všeobecné deklaraci lidských práv jakožto běžného standardu pro dosažení lidských práv (Acharya 2014: 409, 410).

Další bod agendy představovala nezáúčastněnost. Nezáúčastněné státy měly přijmout nezávislou politiku založenou na soužití různých států s odlišnými politickými a sociálními systémy, na nezáúčastněnosti, nebo o ni měly státy alespoň jevit snahu (The Non Aligned Movement 2001c). Nezáúčastněné státy kritizovaly vnější zásah do vnitřních záležitostí země, šíření komunistického vlivu a členství ve vojenských paktech organizovaných Spojenými státy. Hlavním obhájcem neintervence cizích států do vnitřních záležitostí jiného státu byla Barma. Souviselo to s přítomností čínských jednotek v Barmě, které byly

obviňovány z tvorby státu ve státě a podvratných činností. (Acharya 2014: 410, 411).

Státy odsuzovaly nejen intervenci na úrovni států, ale také intervenci vnějšího státu do záležitostí regionu. Tato intervence představovala tlak na africké a asijské státy podpořit jednu ze stran bipolárního konfliktu. Intervence do regionu byla zmíněna kvůli Organizaci smlouvy pro jihovýchodní Asii (SEATO), která byla organizována Spojenými státy mezi Velkou Británií, Austrálií, Francií, Novým Zélandem, Pákistánem a Filipíny. Členové organizace SEATO na rozdíl od Severoatlantické aliance (NATO) byli zodpovědní nejen za vlastní bezpečnost, ale pokud se na tom shodli, tak i za bezpečnost okolních oblastí mimo své teritorium, což by představovalo novou formu sfér vlivu. Avšak odsuzování vměšování do cizích záležitostí nesouviselo pouze s východním a západním blokem. Nevmešování představovalo všeobecnou normu, která bránila neokolonialismu. Předposlední bod agendy představovala všeobecnost. Podle států participujících na Bandungské konferenci by členství v OSN mělo být všeobecné a žádaly tak, aby byly do OSN přijaty dosud nečlenské státy Bandungské konference. Posledním bodem bylo jaderné odzbrojení (Acharya 2014: 411-414).

Hnutí nezúčastněných zemí formálně vzniklo na konferenci v Bělehradě v roce 1961, což byl zároveň jeho první summit. Tomu předcházelo velmocenské soupeření mezi západním a východním blokem, které se projevilo například postavením Berlínské zdi, či testováním sovětských jaderných zbraní v srpnu 1961. Summitu se zúčastnilo 25 hlavně arabských a asijských zemí, ze zemí mimo tyto regiony můžeme zmínit například Kubu a Mali. Mezi hlavní témata konference patřilo odzbrojení mocností, odstranění kolonialismu, ekonomický rozvoj, právo všech zemí na sebeurčení, reforma OSN, práva Palestinců a režimy apartheidu. Většina členských států Hnutí nezúčastněných se pak stala členy skupiny G77, která sdružovala rozvojové státy bojující za sebeurčení. Hnutí nezúčastněných zemí vytvořilo systém summitů a to, co se později stalo

Newyorskou koordinační kanceláří (New York Coordinating Bureau) (Morphet 2004: 525).

2.1.3. Vývoj NAM po studené válce a jeho administrativní struktura

Po ukončení studené války se hlavní priority Hnutí nezúčastněných zemí změnilo. Hnutí vzniklo s hlavní myšlenkou vymezit se vůči mocenskému soupeření během války, po jejím skončení si tedy vymezilo novou strategii a to začlenit se do světového řádu, aby státy Hnutí nebyly vyloučeny ze společného ekonomického a technického pokroku. Místo na nepříliš úspěšný koncept již zmíněného Nového mezinárodního ekonomického pořádku, který měl lépe reflektovat ekonomické zájmy rozvojových zemí, se země Hnutí soustředily na různé regionální dohody s rozvojovými státy. Dále byl kladen větší důraz na dodržování lidských práv a řešení klimatických změn, byl přijat volnější postoj k západnímu světu, protože žádný zásadní problém Hnutí nezúčastněných zemí nemohl být vyřešen bez spolupráce s Evropou, Spojenými státy a Japonskem (Morphet 2004: 528).

V současné době má Hnutí 120 členů a 17 států má pozorovatelský status. Mezi pozorovatelské státy patří Argentina, Arménie, Bosna a Hercegovina, Brazílie, Čína, Kostarika, Chorvatsko, El Salvador, Kazachstán, Kyrgyzstán, Mexiko, Černá Hora, Paraguay, Srbsko, Tádžikistán, Ukrajina a Uruguay. Hnutí má také 10 pozorovatelských organizací, mezi něž patří například Africká unie, OSN, Liga arabských států a další. Hnutí nezúčastněných zemí nemá formální ústavu, ani stálý sekretariát. Rozhodnutí jsou přijímána konsenzem většiny, k přijetí není však potřeba naprosté shody všech. Předsednictví není hierarchické, ani nerotuje. Předsedou Hnutí se na každém summitu stane některý z představitelů členských států a zůstává jím až do příštího summitu. Jeho hlavním posláním je propagace principů a aktivit Hnutí (The Nuclear Threat Initiative 2015).

Součástí administrativy jsou i pracovní (working groups) a kontaktní skupiny (contact groups), operační skupiny (task forces) a komise (committees), jako je

například Operační skupina v Somálsku, nebo Komise pro Palestinu. Koordinační kancelář (Coordinating Bureau) usnadňuje aktivity mezi výše zmíněnými skupinami, zároveň koordinuje spolupráci mezi členskými státy. Těleso zvané Trojka (Troika) bylo založeno roku 1997 a sdružuje hlavy členských států, které radí aktuálnímu předsedovi. Rada bezpečnosti nezúčastněných (Non-Aligned Security Council Caucus) je tvořena státy, které byly zvoleny do Rady bezpečnosti OSN jako nestálí členové. Tato rada hledá společné stanovisko k problematice přijaté na summitech Hnutí nezúčastněných zemí. Posledním orgánem je Společný koordinační výbor (Joint Coordinating Committee), který je společný pro Hnutí nezúčastněných zemí i skupinu G77. Schází se pravidelně v New Yorku a hájí zájmy rozvojových zemí v mezinárodním prostředí. Tento výbor byl založen roku 1994 (The Nuclear Threat Initiative 2015).

Současným předsedajícím státem Hnutí nezúčastněných zemí je Islámská republika Írán, která vstoupila do Hnutí v roce 1979 po islámské revoluci (The Non Aligned Movement 2001a). Írán je předsedajícím státem od summitu Hnutí nezúčastněných zemí v srpnu roku 2012, který proběhl v Teheránu. Jeho plánované předsednictví bylo tři roky, avšak bude trvat až do příštího summitu (George 2012). Byla to první velká mezinárodní konference v Íránu za posledních třicet let. Írán se zde snažil vykročit z mezinárodní izolace ze strany západních států, kterou si vysloužil svým jaderným programem. Summitu se účastnil také generální tajemník OSN Pan Ki Moon. Na summitu se probírala témata jaderné energie a jaderných programů, popírání holocaustu a práva Izraele na vlastní stát, nebo konflikt v Sýrii. Pro Íránskou televizi však byly přenosy cenzurované (Dehghan 2012).

2.2. Skupina G77

2.2.1. Vznik a základní cíle G77

Skupina G77 vznikla v roce 1964 za účelem odstranit ekonomické nerovnosti mezi globálním Severem a Jihem. Skupinu zformovalo původně 77 rozvojových

zemí, ze kterých se v současné době stalo více než 130 zemí. V minulosti se i několikrát stalo, že země skupinu G77 opustily, například Mexiko, nebo Korejská republika, kteří ze skupiny vystoupili, když vstoupili do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Členské státy se scházejí, aby zkoordinovaly své postoje. Předsednictví Skupiny rotuje podle regionálního klíče mezi Afrikou, Asií a Latinskou Amerikou, předseda zastupuje G77 při mezinárodních jednáních a také komunikuje s tiskem (Hochsteiler 2012: 54).

Hlavními požadavky G77 byla větší participace rozvojových zemí na globálním vládnutí a snaha o to, aby jim nikdo nezasahoval do jejich vnitřních záležitostí. Nově vzniklé státy byly chudé a slabé a cítily se znevýhodněné při mezinárodních jednáních vůči rozvinutým státům, které disponovaly velkými zkušenými delegacemi. Rozvinuté státy byly dále zvýhodňovány, protože nejenže byly zkušenější v mezinárodních jednáních, ale také to byly právě tyto státy, které vytvářely pravidla. Rozvojové státy prosazovaly multilaterální jednání na půdě OSN, kde by pak díky spojení ve Skupině mohly lépe prosazovat své zájmy. G77 představuje různorodou skupinu s většinou rozvojových zemí, která si kladla za cíl dva hlavní body a to zaprvé získat větší vliv na mezinárodních jednáních a snížit individuální a kolektivní zranitelnost a zadruhé zvýšit národní rozvoj (Hochsteiler 2012: 55, 56).

První prohlášení před vznikem G77 bylo vydáno 18. října roku 1963 na půdě Valného shromáždění OSN. 75 členských států OSN společně podpořilo rezoluci nazvanou Společná deklarace rozvojových zemí (Joint Declaration of the Developing Countries). 21 těchto zemí bylo z Latinské Ameriky a Karibiku, 31 z Afriky, 20 z Asie a Blízkého východu a zbývající 3 byly Kypr, Jugoslávie a Nový Zéland. Od této deklarace si země slibovaly nastartovat svůj ekonomický růst stejně jako rozvoj globální ekonomiky jako celku. Státy si přály nové mezinárodní rozdělení práce a výroby tak, aby došlo k posílení ekonomické nezávislosti rozvojových zemí. Společná deklarace byla ve Valném shromáždění jednomyslně přijata jako Rezoluce 1897. Během tohoto dlouhého tříměsíčního jednání Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD) v Ženevě se z této

neformální skupiny 75 států stala G77 a to po připojení Keni, Korejské republiky a Jižního Vietnamu a zároveň odchodu Nového Zélandu (Geldart – Lyon 1980 – 1981: 85).

2.2.2. Organizační struktura a Prebischova zpráva

Zásadním dokumentem UNCTAD vyjadřujícím zájmy rozvojových zemí byla takzvaná Prebischova zpráva (Prebisch report), vytvořená Raúlem Prebischem⁸, který se stal prvním generálním tajemníkem UNCTAD. Na 120 stranách v celkem třech částech Prebisch prezentuje problémy mezinárodního obchodu a rozvoje. V první části přirovnal ekonomickou hegemonii Spojených států k Velké Británii v 19. století. Podle něj vývozci surovin trpěli zhoršujícími se podmínkami obchodu. Prebisch rozvojové země vyzýval k industrializaci a k získání kapacit na vývoz hotových výrobků. Ve druhé části se zabýval vývozem primárních a průmyslových komodit rozvojových zemí, dále převládajícími horšími podmínkami pro obchod mezi socialistickými zeměmi a zbytkem světa. Ve třetí části nastiňoval, jak by měly reformní změny v zemích probíhat. Prebisch se v rámci své zprávy zabýval širokým spektrem témat, důraz kladl na myšlenku, že rozvojové i rozvinuté státy sdílejí mnoho společných zájmů i povinností. Co se týče socialistických zemí, vyjádřil naději, že se jednou plně zapojí do multilaterálního obchodu. V tomto dokumentu je mnoho myšlenek, které byly o deset let později zopakovány v dokumentu „Třetí svět volá po novém mezinárodním ekonomickém řádu“ (Third World Calls for a New International Economic Order) (Geldart – Lyon 1980 – 1981: 85, 86).

G77 je největší mezinárodní organizací rozvojových zemí na půdě OSN, která umožňuje zemím globálního Jihu artikulovat své ekonomické zájmy a zvýšit tak svůj podíl na ovlivňování mezinárodních ekonomických témat uvnitř OSN. Zároveň tak země podporují rozvoj jiho-jihní spolupráce. První oficiální setkání G77 proběhlo v Alžíru mezi 10. a 25. říjnem roku 1967. Na tomto setkání byla přijata takzvaná Alžírská charta, která popisovala institucionální strukturu

⁸ Raúl Prebisch (1901-1986) byl generálním tajemníkem UNCTAD mezi léty 1965-1969. Specializoval se hlavně na mezinárodní a rozvojovou ekonomiku (UNCTAD 2016).

G77. Postupně vzniklo několik odborů G77 (Liaison Offices) se sídly v Ženevě, Nairobi, Paříži, Římě, Vídni a ve Washingtonu D. C. Předseda funguje jako mluvčí G77 a koordinuje její fungování mezi odbory. Předsednictví, které je nejvyšší politická hodnota v rámci G77, rotuje mezi členy na základě již zmíněného regionálního klíče. Předsednictví trvá vždy jeden rok ve všech odborech G77. Pro rok 2016 předsednictví vykonává Thajské království (The Group of 77 2016).

Jižní summit (The South Summit) je hlavní rozhodovací těleso G77. První Jižní summit se konal mezi 10. a 14. dubnem roku 2000 v Havaně na Kubě. Druhý Jižní summit proběhl mezi 12. a 16. červnem roku 2005 v Dohá v Kataru a tedy na základě regionálního klíče by se měl třetí Jižní summit konat v Africe. Každoroční setkání ministrů zahraničních věcí členských zemí se schází na počátku pravidelné schůzky Valného shromáždění OSN v New Yorku. Také se svolávají, pokud je to třeba, speciální ministerská setkání, jako tomu bylo například při příležitosti čtyřicetiletého výročí vzniku G77, kdy se setkání konalo v Sao Paulu v Brazílii v roce 2004. Další setkání ministrů na různá témata se svolávají za účelem propagování jiho-jihní spolupráce počínaje prvním summitem G77 o energetických zdrojích v roce 1995 v Jakartě v Indonésii. Poslední summit proběhl v roce 2009 v Budapešti v Maďarsku na téma věda a technologie. Toto téma bylo vybráno u příležitosti Fóra světa věd (World Science Forum), které pořádala Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO). Další těleso představuje Komise jiho-jihní spolupráce pro koordinaci a navázání (the Intergovernmental Follow-up and Coordination Committee on South-South Cooperation), která se schází za účasti vysokých představitelů všech států každé dva roky. Toto těleso sleduje pokroky v oblasti jiho-jihní spolupráce. Setkání zatím proběhlo dvanáctkrát (The Group of 77 2016).

2.2.3. Regionální skupiny a skupina BASIC

Pokud se některý stát chtěl připojit ke G77, musel být nejdříve schválen regionální skupinou, ke které patřil a pak teprve celou G77. Velká část států připojujících se ke skupině mezi léty 1963-1964 byly nově vzniklé a většinou

byly jednohlasně přijaté. Například Kuba se přidala ke G77 v 70. letech poté, co její členství navrhlo Peru a následně je potvrdily zbylé latinskoamerické země. Naopak Kypr, Malta a Rumunsko měly se vstupem problém, protože jim scházela relevantní regionální skupina. Regionální skupina Latinské Ameriky byla téměř vždy nejlépe organizovaná a její předseda původně působil jako předseda celé Skupiny G77, než začala funkce rotovat. Tato organizovanost v Latinské Americe fungovala hlavně díky společnému jazyku, zavedeným kulturním a ekonomickým poutům a také zkušenostem se vzájemnou spoluprací na různých mezinárodních fórech. V 70. letech začalo docházet k dekolonizaci ostrovů v Karibiku, což přineslo do Latinské Ameriky anglofonní segment a jistou různorodost (Geldart – Lyon 1980 – 1981: 87, 88).

Naproti tomu africká skupina je velice různorodá od svého počátku. Setkání v počátečních letech nebyla častá a to hlavně kvůli nedostatku financí, značné nedůvěře v přínos spolupráce a komunikačním problémům mezi anglicky a francouzsky mluvícími zeměmi. Poslední asijská skupina je nejvíce ideologicky, politicky a kulturně rozdílná ze všech skupin. Její setkání se nejvíce soustředí na konkrétní zaměření G77 a nemá vlastní samostatné zaměření. Neformálně je asijská skupina uvnitř ještě rozdělena na Západní Asii, Dálný východ, Jihovýchodní Asii a Jihoasijský subkontinent (Geldart – Lyon 1980 – 1981: 88, 89).

Ačkoliv G77 tvrdí, že členské státy si jsou podobné, je zde několik členů, kteří vyčnívají. Patří sem například Čína, Indie, Brazílie nebo Jižní Afrika. Tyto státy spojuje velká rozloha, rychlý ekonomický růst a stoupající mezinárodní postavení. V listopadu roku 2009, krátce před Kodaňskou konferencí o klimatických změnách (Copenhagen meeting on global climate change), vytvořily tyto čtyři rozvíjející se země skupinu BASIC. Tato skupina se soustředí na otázky klimatu, protože všechny země jsou velkými producenty skleníkových plynů. Ministři životního prostředí všech členských zemí se schází pravidelně jednou za čtvrt roku. Skupina BASIC se aktivně angažovala na Kodaňské konferenci a společně se Spojenými státy se snažila prosadit dobrovolnou

redukcí emisí skleníkových plynů, zatímco většina členů očekávala prosazování povinné redukce skleníkových plynů. Většina zemí, zvláště těch z globálního Severu, považuje skupinu BASIC za samostatnou jednotku, avšak skupina BASIC sama zdůrazňuje, že je stále součástí Skupiny G77 (Hochsteiler 2012: 56, 57).

2.3. Speciální úřad OSN pro jiho-jihní spolupráci

Speciální úřad OSN pro jiho-jihní spolupráci (UNOSSC) zprostředkovává v rámci OSN spolupráci mezi státy globálního Jihu na politické, ekonomické, sociální, kulturní, environmentální a technické úrovni. Spolupráce může probíhat mezi dvěma a více rozvojovými zeměmi, tedy na bilaterální, regionální, subregionální, nebo meziregionální úrovni. V rámci UNOSSC země sdílejí dovednosti a zkušenosti, aby společně dosáhly svých rozvojových cílů prostřednictvím vzájemné pomoci. Nedávný pokrok v rámci jiho-jihní spolupráce proběhl zejména v oblasti obchodu mezi zeměmi globálního Jihu, přílivu vnějších investic v rámci jiho-jihní spolupráce, regionální integrace, přesunů technologií, sdílení řešení a expertů a dalších forem výměny informací. V rámci UNOSSC je praktikována ještě jedna forma spolupráce, takzvaná trojúhelníková spolupráce (triangular cooperation), která probíhá mezi tradičními dárcovskými zeměmi a multilaterálními organizacemi zajišťujícími jiho-jihní spolupráci (UNOSSC 2015a).

V roce 1974 Valné shromáždění OSN vydalo rezoluci číslo 3251 (XXIX), ve které zakládalo speciální úřad v rámci UNDP, který měl podporovat technickou spolupráci mezi rozvojovými zeměmi. V roce 1978 byly pravomoci úřadu ještě posíleny ve snaze naplnit svůj úkol jak uvnitř OSN, tak na globální úrovni. Do jiho-jihní spolupráce se Úřad snaží zapojovat celou řadu aktérů, mezi které patří jak členské státy, entity OSN, multilaterální tělesa, civilní organizace a organizace ze soukromého sektoru. V rámci spolupráce je vyvíjena snaha na vývoj nových řešení pro rozvoj globálního Jihu, propojování nejméně rozvinutých zemí, rozvinutých zemí a zemí se středním příjmem, aby společně využily své hmotné i nehmotné bohatství k národnímu, regionálnímu

a globálnímu rozvoji. Úřad funguje jako sekretariát pro Vysokou komisi pro jiho-jihní spolupráci (High-level Committee on South-South Cooperation), která je podřízeným tělesem Valného shromáždění OSN. Vysoká komise koordinuje jiho-jihní spolupráci v rámci jednotek OSN, stejně jako v globální sféře a připravuje zprávy pro různá mezivládní tělesa včetně zprávy pro generálního tajemníka OSN o stavu jiho-jihní spolupráce. Úřad pro jiho-jihní spolupráci spravuje Fond OSN pro jiho-jihní spolupráci (United Nations Fund for South-South Cooperation) a Svěřenecký fond Peréz-Guerrero (Peréz-Guerrero Trust Fund for South-South Cooperation) pro ekonomickou a technickou spolupráci mezi rozvojovými zeměmi (UNOSSC 2015b).

Fond OSN pro jiho-jihní spolupráci, původně Dobrovolný svěřenecký fond pro propagování jiho-jihní spolupráce (Voluntary Trust Fund for the Promotion of the South-South Cooperation), je hlavní svěřenecký fond OSN pro podporu jiho-jihní spolupráce a triangulárních aktivit. Tento fond je začleněn do Závazné konference OSN pro rozvojové aktivity (UN Pledging Conference for Development Activities), což bylo rozhodnuto Valným shromážděním v roce 2002. Svěřenecký fond Peréz-Guerrero byl vytvořen OSN roku 1983 jako Svěřenecký fond pro ekonomickou a technickou spolupráci mezi rozvojovými zeměmi v rámci Rozvojového programu OSN (UNDP Trust Fund for Economic and Technical Cooperation among Developing Countries). Tento fond je řízen Úřadem pro jiho-jihní spolupráci jménem G77. Fond poskytuje finance pro spolupráci tří nebo více rozvojových zemí, které jsou zároveň členy G77. V roce 1986 byl fond přejmenován na počest venezuelského úředníka Manuela Peréz-Guerrera (UNOSSC 2015b).

12. srpen roku 2012 byl stanoven jako Den OSN jiho-jihní spolupráce. Tímto krokem se OSN snažilo podpořit rozvíjející se státy globálního Jihu a pobídnout méně úspěšné státy následovat je a zajistit tak prosperitu všech. V projevu na počest Dne OSN pro jiho-jihní spolupráci generální tajemník OSN Pan Ki Moon varoval, že i přes úspěšnost Rozvojových cílů tisíciletí nebyl pokrok v rámci rozvojových zemí rovnoměrný. Aby byl zdůrazněn význam jiho-jihní

spolupráce, Valné shromáždění OSN rozhodlo, že 12. srpen bude každoročně slaven jako Den jiho-jihní spolupráce. Tento den byl vybrán na počest přijetí Akčního plánu na podporu technické spolupráce mezi rozvojovými zeměmi (Buenos Aires Plan of Action for Promoting and Implementing Technical Cooperation among Developing Countries), který byl přijat roku 1978 v Buenos Aires (UNOSSC 2014).

2.4. Skupina G20

Tato skupina byla do práce zařazena, protože se jedná o velice významnou platformu, jejímiž členy je několik států globálního Jihu. Tím, že participují v G20, ovlivňují globální ekonomiku a tak dle mého názoru pomáhají reprezentovat zájmy globálního Jihu.

2.4.1. Vznik a členství v G20

Skupina G20 vznikla v roce 1999 ve formě pravidelných schůzek ministrů financí a ředitelů Centrálních bank za účelem řešení následků asijské finanční krize. V roce 2008 se konal první summit vedoucích představitelů skupiny G20, která hrála zásadní roli při řešení globální finanční krize. Od roku 2008 se vedoucí představitelé G20 setkali devětkrát. G20 představuje model pro globální spolupráci v dnešním světě. Hlavním cílem G20 je mezinárodní ekonomická spolupráce a zajištění udržitelného ekonomického růstu. I když v současné době G20 nečelí tak urgentním problémům jako v minulosti, je zde stále dostatek témat, jako například pomalý růst globálního obchodu a nedostatek pracovních míst. Skupinu G20 podporuje několik mezinárodních organizací, mezi které patří například Světová obchodní organizace (WTO) nebo Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD). Přestože stále existují potencionální rizika, G20 se soustředí na budoucí zlepšování globální ekonomiky (G20 2016a).

Členy skupiny tvoří nejrozvinutější ekonomiky světa, které představují asi dvě třetiny světové populace, 80% globálního hrubého domácího produktu a přes 75% globálního obchodu. Mezi členy G20 patří Argentina, Austrálie, Brazílie, Kanada, Čína, Francie, Německo, Indie, Indonésie, Itálie, Japonsko, Jižní Korea,

Mexiko, Rusko, Saudská Arábie, Jihoafrická republika, Turecko, Velká Británie, Spojené státy americké a Evropská unie. Každý rok pozve prezident G20 několik nečlenských hostujících zemí, aby se na jeden rok podílely na agendě G20, čímž má být zajištěn dostatek různých pohledů z mezinárodního prostředí. V roce 2015 byly jako hostující země přizvány Španělsko, Malajsie, Zimbabwe, Senegal, Ázerbájdžán a Singapur (Strupczewski 2016).

2.4.2. Prezidentský post a skupina G7/8

Prezidentský post rotuje každý rok podle systému, který zajišťuje regionální balanc. G20 nemá stálý sekretariát, místo toho je za vytváření agendy zodpovědný prezident G20, který ji konzultuje s ostatními členy v závislosti na výboji globální ekonomiky. Prezident je podporován tělesem s názvem Trojka (Troika), které tvoří minulý, současný a budoucí prezident. V roce 2015 drželo prezidentský post Turecko a spolu s ním se na Trojce podílely ještě Austrálie a Čína. Od vzniku G20 zastávaly prezidentský post Spojené státy v roce 2008 a 2009, následně Velká Británie v roce 2009, Kanada v roce 2010, Jižní Korea v roce 2010, Francie v roce 2011, Mexiko v roce 2012, Rusko v roce 2013, Austrálie v roce 2014 a v roce 2015 Turecko (G20 2016b). Od začátku roku 2016 drží prezidentský post Čína, na jejímž území proběhl summit G20, konkrétně v Šanghaji 26. a 27. února 2016 (Strupczewski 2016).

Od finanční krize roku 2008 se z G20 stalo převážně fórum o mezinárodních ekonomických tématech. Roste však jeho význam i v neekonomických záležitostech. Význam G20 vzrostl také díky změně v setkání hlavních představitelů místo pouhých ministrů financí (Downie 2015: 478, 479). Součástí G20 je i skupina G7, kterou tvoří Spojené státy, Velká Británie, Francie, Itálie, Kanada, Německo a Japonsko. Do března roku 2014 se jednalo o skupinu G8, jejíž součástí bylo i Rusko, ale to bylo vyloučeno kvůli anexi Krymu a tak vznikla skupina G7 (Laub – McBride 2015). Díky připojení největších rozvíjejících se ekonomik se zmenšily rozdíly mezi těmi, kteří tvoří pravidla v mezinárodním politickém pořádku a těmi, kteří je musí poslouchat, tedy mezi zeměmi globálního Severu a zeměmi globálního Jihu. Skupina G7/G8 byla

považována za elitní klub bohatých, takže když se připojením dalších zemí vytvořila G20, došlo k posílení reprezentace rozvojového světa. Jakmile byly k jednacímu stolu přivány další země, umožnilo to mnohem komplexnější model globálního vládnutí. G20 má ambici se věnovat také neekonomickým otázkám, jako je například občanská válka v Sýrii, nebo konflikt na Ukrajině (Downie 2015: 478, 479).

2.4.3. Mezinárodní význam uskupení

Když v roce 2008 nedokázala žádná mezinárodní organizace zareagovat na finanční krizi, byla G20 povýšena na hlavní fórum kolektivního řešení. Generální tajemník OSN se snažil prosadit, aby summit G20 v roce 2008 proběhl v New Yorku, tedy sídle OSN, avšak tehdejší prezident Spojených států a držitel prezidentského postu G20 George W. Bush nakonec rozhodl, že setkání proběhne ve Washingtonu D.C. a to hlavně proto, aby se vyhnul propojení G20 s Wall Street a vinou Spojených států na finanční krizi a zároveň tak chtěl poukázat na přednost mezinárodních finančních institucí před OSN. G20 byla schopná omezit nestálost na finančních trzích, zavést regulační reformy a zavést globální ekonomický podnět (global economic stimulus) na pomoc zemím před nepříznivými vlivy způsobenými finanční krizí. I přes to, že jsou členy G20 země jako Brazílie nebo Indie, převládá názor, že je G20 tvořena mocnými zeměmi, které vytváří pravidla pro ty ostatní. Tento dojem vznikl hlavně díky velkému počtu participujících evropských zemí, malému zastoupení afrických zemí a absenci příslušného mechanismu umožňujícímu nečlenským zemím zapojit se do diskusí v rámci G20 (Cooper – Momani 2014: 215, 216).

Jelikož byly na G20 kladeny vysoké nároky co se týče rychlosti a efektivity při řešení finančních krizí, byla G20 donucena založit speciální těleso, které má rozvíjet, podněcovat a dohlížet na stabilizaci finančního systému a reformní agendu. Na Londýnském summitu v dubnu roku 2009 G20 založila Úřad pro finanční stabilitu (Financial Stability Board) s posíleným mandátem, který nahradil předchozí Fórum finanční stability (Financial Stability Forum). Mandát Úřadu představoval nejen koordinaci práce na reformě finančního systému,

ale také povinnost kontrolovat potřebné akce pro aktualizaci reformy. Do Úřadu jsou zapojeni nejen členové G20, ale také Hong Kong, Singapur a Švýcarsko. Nizozemí a Španělsko jsou také členy Úřadu a zároveň jsou členy G20 v rámci Evropské unie, ale nedisponují samostatným členstvím v G20. Protože se situace v průběhu času mění, Úřad přijal vhodná opatření umožňující přijetí nových členů a také věnuje zvýšenou pozornost zavedení Regionálních konzultačních skupin (Regional Consultative Groups), které umožňují lepší komunikaci mezi členy a nečleny, včetně potenciálních budoucích členů (Nolle 2015: 5, 11).

Členství v Úřadu pro finanční stabilitu se vztahuje také na hlavní finanční instituce, jako jsou například Mezinárodní měnový fond (IMF) a Světová banka (WB), a na mezinárodní tělesa stanovující normy (international standard setting bodies). Tato tělesa jsou politicky a legálně nezávislé skupiny regulačních a kontrolních činitelů z členských zemí, jejichž účelem je vysvětlit to, co je obecně chápáno jako dobré zásady, praktiky a směrnice, kterými by se podniky a dohlížejí činitelé v určitém ekonomickém nebo finančním sektoru měli řídit. Asi nejznámější mezinárodní těleso je Basilejská komise pro bankovní dohled (Basel committee on Banking Supervision), která vynalezla nejnovější verzi mezinárodních kapitálových standardů pro banky nazvanou Basel III. Hlavní snahou těles je prosazovat globální finanční stabilitu pod záštitou G20, přičemž Úřad pro finanční stabilitu hraje čím dál tím větší roli v koordinaci a vedení této práce (Nolle 2015: 11).

3. IBSA

Fórum IBSA bylo založeno v červnu roku 2003 jako koordinační mechanismus mezi Indií, Brazílií a Jihoafrickou republikou. Tyto tři země představují rozvíjející se multietnické a multikulturní demokracie. V rámci spolupráce se snaží přispět k vytvoření nového mezinárodního uspořádání, sdílet stanoviska na globální témata a prohloubit vzájemná pouta v různých oblastech. IBSA zároveň spolupracuje s různými zeměmi odlišného stupně ekonomického vývoje (IBSA 2015).

Hlavní cíle platformy IBSA jsou podpora jiho-jížní spolupráce a vzájemná kooperace v mezinárodních otázkách, podpora obchodních a investičních možností mezi třemi regiony, jichž jsou členské země IBSA součástí, snaha o snížení světové chudoby a podpora sociálního rozvoje, podpora trilaterální výměny informací, zkušeností a technologií, vzájemná podpora spolupráce v různých oblastech a to hlavně v zemědělství, klimatických změnách, kultuře, obraně, vzdělávání, energetice, zdravotnictví, vědě a technologii, turismu a obchodu (Záhořík 2010: 96).

Zakladatelé IBSA doufali, že vytvoří základní vzor pro řešení obchodních a bezpečnostních témat pro celou globální arénu. Zároveň se představitelé členských zemí domnívali, že roku 2003 přišel ten pravý čas na vytvoření takové platformy sdružující rozvojové země kvůli kolapsu Rozvojové agendy z Dohá jednoho z kol jednání WTO s přezdívkou „rozvojové“⁹, což představovalo zmařené naděje pro mnoho rozvojových zemí. Ačkoliv členské země IBSA spolupracují na základě vzájemného uznání a jiho-jížní spolupráce, v rámci jejich regionů již takovou podporu jejich platforma nemá a jsou proto často jinými zeměmi vyzývány k aktivnější roli v rámci ekonomických a bezpečnostních záležitostí jejich regionů. Tyto faktory představují podstatnou brzdu pro činnost a vyhlídky IBSA na to být diplomatickou platformou, která bude ovlivňovat mezinárodní prostředí (Vieira – Alden 2011: 507, 508).

⁹ Rozvojová agenda z Dohá se poprvé konala v hlavním městě Kataru Dohá roku 2001 a klade si za cíl zlepšit přístup rozvojových zemí na globální trh a pomoci tak jejich ekonomikám. (McClanahan 2012).

IBSA formálně vznikla 6. června roku 2003, kdy se v Brasílii setkali ministři zahraničí Nkosazana Dlamini Zuma z Jihoafrické republiky, Celso Amorim z Brazílie a Yashwant Sinha z Indie a přijali Brasílijskou deklaraci (Záhořík 2010: 96). Tato deklarace uvádí jako důvod pro spolupráci právě těchto zemí demokratické politické uspořádání, probíhající rozvoj a jejich akceschopnost v globálním měřítku. Jako doplňkový důvod spolupráce je někdy uváděn jejich status středních mocností, společná snaha řešit sociální nerovnosti uvnitř svých hranic a existence konsolidovaných průmyslových oblastí uvnitř těchto tří zemí (IBSA 2015).

Hlavními principy a hodnotami, na kterých se IBSA zakládá, jsou demokracie umožňující participaci obyvatel, respekt pro lidská práva a dodržování práva. Síla IBSA vychází z přesvědčení, že tyto tři země vzájemně posilují demokracii a rozvoj, což je podle nich klíčem k udržitelnému míru a stabilitě. Od zahájení činnosti IBSA obchod mezi participujícími zeměmi výrazně vzrostl a odhady tvrdí, že cíl představující 25 miliard USD bude lehce splněn (IBSA 2015).

Struktura IBSA je flexibilní, nemá tedy žádná ředitelství ani trvalé výkonné sekretariáty. Na nejvyšší úrovni se na summitech setkávají hlavy států a jejich vlády. Summity zatím proběhly 13. září 2006 v Brasílii v Brazílii, 17. října 2007 v Tshwane¹⁰ v Jihoafrické republice, 15. října 2008 v Novém Dillí v Indii, 15. dubna 2010 v Brasílii v Brazílii a 18. října 2011 v Tshwane v Jihoafrické republice (IBSA 2015).

Ministři zahraničních věcí členských zemí se navíc scházejí jednou do roka, aby předsedali Trilaterální ministerské komisi (Trilateral Ministerial Commission). Jejich setkání zatím proběhla 4. března 2004 v Novém Dillí, 3. března 2005 v Kapském Městě, 30. března 2006 v Rio de Janeiro, 16. června 2007 v Novém Dillí, 11. května 2008 v Somerset West v Jihoafrické republice, 31. srpna – 1. září 2009 v Brasílii a 8. března 2011 v Novém Dillí. Společná prohlášení a deklarace, které sjednocují společné postoje na globální záležitosti,

¹⁰ Jedná se o město Pretoria.

se vydávají na summitech a v Trilaterální ministerské komisi, ale také u příležitosti setkání ministrů zahraničních věcí, kteří se setkávají v rámci schůze Valného shromáždění OSN (IBSA 2015).

Oblasti spolupráce můžeme rozdělit do čtyř sektorů a to na politickou koordinaci, sektor pro spolupráci (Sector Cooperation), fond IBSA pro zmírnění hladu a chudoby (IBSA Facility for Poverty and Hunger Alleviation – IBSA Fund) a mezilidská fóra (People-to-People fora). V rámci politické koordinace se přijímají společná rozhodnutí týkající se širokého spektra globálních témat. Sektorová spolupráce probíhá skrz 14 pracovních skupin (working groups) zabývajících se zemědělstvím, kulturou, obranou, vzděláváním, energetickými zdroji, životním prostředím, zdravím, lidským osídlením, dopravou a infrastrukturou, veřejnou administrativou, administrativou tržeb, vědou a technikou, sociálním vývojem a obchodem, investicemi a turismem (IBSA 2015).

Fond IBSA pro zmírnění chudoby a hladu byl zřízen v roce 2004 a podporuje projekty využívající praktik v členských zemích IBSA se záměrem přispívat jejich vzorem k národním zájmům jiných rozvojových zemí. V rámci tohoto projektu se IBSA snaží naplňovat Rozvojové cíle tisíciletí a zároveň propagovat jiho-jihní spolupráci. Všechny tři členské země každý rok přispívají do rozpočtu fondu částkou ve výši jednoho milionu USD. Speciální skupina pro jiho-jihní spolupráci (Special Unit for South-South Cooperation) v rámci UNDP vykonává funkci ředitele a sekretariátu správní rady fondu, přičemž správní radu fondu tvoří zástupci členských zemí schválení permanentními zástupci členských zemí v OSN v New Yorku (IBSA 2015).

Projekty jsou realizovány skrz partnerství s agenturami OSN, národními institucemi, lokálními vládami a nevládními organizacemi. Mezilidská fóra se snaží prohlubovat vztahy mezi společnostmi v Indii, Brazílii a Jihoafrické republice. V rámci těchto fór bylo vytvořeno několik oblastí, které mají napomoci výměně myšlenek a zkušeností a to prostřednictvím akademického fóra (Academic Forum), obchodní rady (Business Council), editorského fóra

(Editors' Forum), mezivládních vztahů a lokálních vlád (Intergovernmental Relations and Local Government), parlamentního fóra (Parliamentary Forum), trojnárodního summitu o maloobchodu (Tri-nations Summit on Small Business) a ženského fóra (Women's Forum) (IBSA 2015).

3.1. Klimatické změny v agendě IBSA

Na prvním summitu IBSA, který proběhl 13. září 2006 v Brasílii, se sešli ministerský předseda Indie Manmohan Singh, prezident Brazílie Luiz Inácio Lula da Silva a prezident Jihoafrické republiky Thabo Mbeki. Na tomto summitu bylo stanoveno několik témat, která se měla stát společnou agendou IBSA a v rámci kterých by měla probíhat spolupráce. Deklarací se státy zavázaly ke společné podpoře míru, bezpečnosti, udržitelného ekonomického a sociálního rozvoje a to i nadále ve spolupráci s OSN a WTO (IBSA 2006: 1, 2).

Hlavní body agendy tvoří reforma OSN a Rady bezpečnosti, mezinárodní terorismus, rozvojové cíle tisíciletí se zaměřením na potlačení hladu a chudoby, lidská práva, udržitelný rozvoj, odzbrojování a nešíření zbraní, mírové využití jaderné energie, konflikt v Libanonu, Izraelsko-palestinský konflikt, reforma IMF, přerušení rozvojové agendy Světové obchodní organizace v Dohá, Globální systém obchodních preferencí mezi rozvojovými zeměmi (Global System of Trade Preferences among Developing Countries), intelektuální vlastnictví, trilaterální spolupráce mezi Indií, Brazílií a Jihoafrickou republikou, obchod mezi zeměmi IBSA, energetické zdroje, zemědělství, doprava, věda a technika, zdraví, informovaná společnost, sociální rozvoj a Fond IBSA pro zmírnění chudoby a hladu (IBSA 2006: 2-19).

Oblast klimatických změn je zde nejprve zařazena pod záštitu udržitelného rozvoje. Státy IBSA považují klimatické změny za záležitost, která by se měla urgentně řešit a to pod záštitou Konvencí o klimatických změnách OSN (United Nations Framework Convention on Climate Change) a také Kjótského

protokolu¹¹. Ve jménu tohoto protokolu vyzývají země IBSA k přijetí závazku o omezení emisí skleníkových plynů. Zároveň Indie, Brazílie a Jihoafrická republika vybízejí všechny země k podpoře rozvojových zemí, které jsou zasažené klimatickými změnami a ty země, které se nepřipojily ke Kjótskému protokolu, aby tak učinily (IBSA 2006: 6-7).

V rámci třetího summitu je již téma klimatických změn řešeno samostatně a tedy mimo kapitolu udržitelného rozvoje. Svědčí to o rostoucím významu klimatických změn a jejich řešení. Zdůrazňuje se zde nutnost přijetí společných kroků avšak specifických pro každou zemi, kterými by rozvojové země bojovaly s klimatickými změnami. Spolupráce je velmi důležitá, protože většina rozvojových zemí je již zasažena klimatickými změnami a nemá dostatek prostředků a kapacit na jejich řešení. Spolupráce by měla probíhat i s uvědoměním si historické zodpovědnosti. Tedy nejen mezi státy, které jsou změnami přímo zasaženy, ale zejména se státy, které mají historickou zodpovědnost za současný stav, například státy produkující skleníkové plyny během průmyslové revoluce (IBSA 2008: 3-4).

Tyto rozvinuté země by měly zodpovědně dodržovat omezení emisí podle Kjótského protokolu a podněcovat udržitelný životní styl svých obyvatel. Podle IBSA by také měly rozvinuté země poskytnout finance rozvojovým zemím nejen na snížení emisí, ale také na přizpůsobení se klimatickým změnám. Zástupci IBSA urgentně volají po šíření nových technologií a čisté energie mezi rozvinutými i rozvojovými zeměmi, aby tak i rozvojové země měly možnost naplňovat cíle udržitelného rozvoje a bojovat tak s klimatickými změnami, ovšem bez přílišného omezení rozvoje samotné země (IBSA 2008: 4).

Ačkoliv země formálně deklarovaly spolupráci v oblasti klimatických změn, mají stále velké množství vnitřních problémů, které ztěžují naplňování agendy.

¹¹ Kjótský protokol je mezinárodní dohoda uzavřená pod záštitou Konvencí o klimatických změnách OSN, která zavazuje své členy k omezení emisí. Kjótský protokol byl přijat 11. prosince 1997 v Kjótu v Japonsku a vstoupil v platnost 16. února 2005. Tento protokol vidí rozvinuté země jako více zodpovědné za množství skleníkových plynů v atmosféře díky 150 letům průmyslových aktivit (UNFCCC 2016).

Jako příklad můžeme uvést situaci, kdy země může jen omezeně bránit odlesňování kvůli chudobě obyvatel a nedostatku využitelné půdy pro zemědělství, nebo kdy není pro zemi hledání více energeticky efektivních technologií tolik lákavé, protože má dostatek levného uhlí. Navíc se země nechtějí vzdát rychlého růstu svých ekonomik na úkor výraznější ochrany klimatu. Členské země IBSA udělaly nicméně velký pokrok v různých oblastech klimatických změn, díky čemuž mohou být považovány za vhodné následování. Brazílie například vytváří velké množství energie díky rozsáhlým vodním elektrárnám, Indie vytváří energii díky solárním a větrným elektrárnám a Jihoafrická republika sbírá data ohledně klimatických změn na jižní polokouli. Země však postrádají podrobnější výměnu informací a zkušeností v oblasti meteorologických dat a informací o klimatu (Chevallier 2011: 56, 57).

3.2. Důvody pro spolupráci v oblasti klimatických změn

Klimatické změny představují tak závažný globální problém, že se s ním nedokáže vyrovnat samotná země, či region. Jediný způsob, jakým je možné efektivně zareagovat na dopad klimatických změn, je spolupráce a to jak mezi rozvinutými, tak mezi rozvojovými zeměmi. V rámci klimatických změn jsou Indie, Brazílie a Jihoafrická republika stále významnějšími aktéry a to díky spolupráci v rámci platformy IBSA, pro kterou představují klimatické změny jednu z důležitých oblastí spolupráce (Chevallier 2011: 36).

V rámci druhého summitu IBSA, který proběhl 17. října 2007 v Tshwane v Jihoafrické republice, vybízely členské státy v oblasti klimatických změn k přísnějšímu omezení emisí skleníkových plynů a k využívání čistších a obnovitelných zdrojů energie, což by také přispělo k udržitelnému rozvoji. IBSA poukazuje na nepřiměřeně vysoký dopad klimatických změn na rozvojové země, protože jsou více zranitelné a kapacitně omezené čelit jim a volá po adekvátním financování rozvojových zemí (IBSA 2007: 1-3).

Členské státy IBSA sdílejí podobné výzvy v oblasti energetické bezpečnosti, klimatických změn a socio-ekonomického rozvoje. Tato klíčová témata

představují základní oblasti, ve kterých členské státy IBSA hledají partnery a dialogová fóra v oblasti globálního Jihu pro řešení společných problémů. Protože rozvojové země čelí nátlaku mezinárodního prostředí na snížení emisí, představuje výměna informací v této oblasti velmi důležitou formu spolupráce. Rozvojové země by měly omezit produkci emisí, jejich rozvoj je tím však ohrožen. Rozvojové země jsou nejvíce zranitelné negativními dopady klimatických změn a jejich proměnlivostí. Proto je třeba, aby se účastnily debat ohledně spolupráce, jelikož těmto negativním dopadům nemohou čelit samy (Chevallier 2011: 36, 37).

IBSA představuje vedoucí pozici v oblasti spolupráce globálního Jihu. Hlavními důvody větší zranitelnosti rozvojových zemí ve vztahu ke klimatickým změnám jsou chudoba, závislost na sektorech, které ovlivňují výkyvy klimatu, omezený přístup ke globálním trhům, slabé vlády, degradace ekosystémů, časté přírodní katastrofy a konflikty, rychlá urbanizace a přelidnění. Všechny tyto důvody přispívají ke zhoršení šance přizpůsobit se klimatickým změnám a tím pádem i ke zvýšení chudoby (Chevallier 2011: 37). Proto je důležité v oblasti klimatických změn spolupracovat a to zejména mezi zeměmi globálního Jihu, kde země IBSA patří mezi nejrozvinutější ekonomiky a představují tak solidní spojení pro chudší země v oblasti.

Skleníkové plyny představují problém pro většinu rozvojových zemí globálního Jihu, protože jejich ekonomiky jsou založené na uhelné energii. Díky spolupráci rozvíjejících se zemí se IBSA snaží změnit globální pořádek tak, aby méně znevýhodňoval rozvojové země, a zmiňuje požadavky jako přísnější omezení skleníkových plynů v globálním Severu, mezinárodní podpora rozvoje dalšími finančními zdroji, přesun technologií, či pomoc těm zemím, které čelí dopadům klimatických změn. Mezi hlavní producenty oxidu uhličitého nepatří jen bohaté státy globálního Severu, patří sem zejména rychle rostoucí ekonomiky rozvíjejících se zemí s velkým výrobním sektorem a rychle rostoucí populací. Mezi tyto země můžeme zařadit například Čínu, Indii a Brazílii a jejich emise se zvyšují společně s růstem jejich ekonomik (Chevallier 2011: 38-41).

3.2.1. Indie

Indická společnost tvoří 17% celkové světové populace. Pokud bychom počítali množství emisí na hlavu, tak by to představovalo jen 4,6%, což je pod světovým průměrem. Emise ale rychle rostou ruku v ruce s rostoucí ekonomikou, růstem populace a rychlou urbanizací. Uhlí tvoří základ výroby energie v Indii. Avšak Indie dělá pokroky v řešení emisí a to používáním obnovitelných a čistých zdrojů energie, mezi které patří i větrné a solární elektrárny (Chevallier 2011: 46, 47).

Indická vláda zároveň podporuje tržní mechanismy pomáhající nezávislým výrobcům energie. Spolu s tím byla přijata politika omezující emise. V roce 2008 Indie také přijala Národní akční plán o klimatických změnách (National Action Plan on Climate Change), který omezuje emise. Indie patří mezi země, které nechtějí, aby jejich klimatické politiky ovlivnily hrubý domácí produkt a zpomalily tak růst ekonomiky. Zároveň Indie čelí vnitřním rozvojovým problémům, protože asi 55% indické populace nemá přístup k energii (Chevallier 2011: 47).

Jedním z dalších klimatických problémů Indie je tání ledovců v Himalájích. Tibetská plošina představuje oblast, kde se napájí mnoho asijských řek včetně Brahmaputry a Gangy. Řeky jsou napájeny himalájskými ledovci a zásobují vodou až 1,3 miliardy lidí. Bohužel ledovce tají. Podle indického profesora Syeda Iqbala Hasnaina se ledovec ve východním Lathongu zmenšil o 2,5 km za poslední desetiletí, což představuje polovinu jeho původní velikosti. Hasnian se také domnívá, že by himalájské ledovce mohly za 20 až 30 let zmizet kompletně, což by způsobilo závislost mnoha řek na napájení sezónními dešti (Economist 2008).

Ovšem v závislosti na změně klimatu se sezónní deště stanou méně spolehlivé. Aby Indie dosáhla svého cíle, dlouhodobého růstu hrubého domácího produktu o 8%, bude muset vyrábět šestkrát více energie do roku 2030, zatímco její emise se zvýší čtyřnásobně. Toto stanovisko Indie hájí tím, že i její

obyvatelé mají právo na vydělávání peněz, což je pochopitelné, vzhledem ke zvýšenému riziku negativního dopadu klimatických změn, na což je potřeba kapitál. Indie je více ohrožena klimatickými změnami nejen díky vysoké produkci uhelné energie, ale také díky své geografické poloze a s tím související vysoké teplotě (Economist 2008).

Klimatické změny mají na Indii velký dopad nejen kvůli množství chudých obyvatel, ale také kvůli přirozeně teplejšímu podnebí v této oblasti. Podle Petersonova institutu pro mezinárodní ekonomiku (Peterson Institute for international economics) klesne indická zemědělská výroba o 30 až 40% do roku 2080, pokud se klima oteplí o předpokládaných 4,4 stupně celsia. Indická odpověď na tento scénář je zatím chaotická, například studiu tání ledovců není věnovaná dostatečná pozornost. Předpokládá se také, že díky stoupaní hladiny moře dojde k zaplavování břehů Bangladéše a tak bude mnoho uprchlíků hledat nový domov právě v Indii. Indii již nyní trápí střídání sucha a záplav a další problémy spojené s klimatickými změnami. Vláda uvádí, že na boj s klimatickými změnami Indie vydává 2% ze svého HDP (Economist 2008).

Indie již v současné době zažívá globální oteplování ve formě neobvykle teplých období, která zasahují stále větší oblasti, což má velký vliv na zemědělství. Dalším problémem je pokles monzunových dešťů, který je zaznamenáván již od roku 1950. Naopak stoupá množství vydatných přívalových dešťů. Pokud by teplota podle předpovědí ještě stoupla, způsobilo by to ještě menší předvídatelnost monzunových dešťů. To by způsobilo velké výkyvy mezi suchem a záplavami. Předpokládá se, že suchá období budou ještě sušší a období dešťů budou přinášet ještě více vody. Měření dokázala, že od roku 1970 je celá Jižní Asie stále více sužována suchem. Navíc období sucha mají velký dopad na indické zemědělství, kdy v letech 1987 a 2002-2003 sucho zničilo více než polovinu indické úrody a vedlo k masivnímu propadu zemědělské produkce. Očekává se, že do roku 2040 výrazně klesne výnos ze sklizně kvůli vysokým teplotám (The World Bank 2013a).

Více než 60% indického zemědělství je zavlažováno dešti, což činí Indii extrémně závislou na podzemní vodě. I kdyby nebylo klimatických změn, tak je 15% indických zásob podzemní vody nadměrně využíváno. Předpokládá se, že zásoby podzemní vody se ještě sníží díky zvyšujícím se nárokům rostoucí populace, průmyslu a služeb. Množství vody ovlivňuje také výrobu energie v Indii, protože jsou vodní i tepelné elektrárny závislé na dostatečném přísunu sladké vody. Tepelné elektrárny vodu využívají pro regulování teploty. Další problém s vodou představuje tání ledovců, které napájejí některé indické řeky, jako je Brahmaputra, Indus a Ganga, což má neblahý dopad na zavlažování. To ovlivňuje množství úrody vypěstované v jejich povodí a populaci obývající tyto oblasti. S tím souvisí i zvyšování hladiny oceánu, protože Bombaj má největší množství obyvatel vystavených záplavám na pobřeží díky vysoké rychlosti urbanizace, protože některé části města byly postaveny na vysušené mořské půdě (The World Bank 2013a).

Ceny potravin již nyní rostou kvůli vysokým nárokům rostoucí populace a vyšším nárokům na pěstování kvůli zhoršeným podmínkám díky klimatickým změnám. Ačkoliv množství rýžových polí roste, rostoucí teploty a nižší množství srážek na konci sezóny již způsobily výraznou ztrátu v indické rýžové produkci. Kdyby nebylo klimatických změn, mohla být produkce rýže průměrně o 6% vyšší. Co se týče pšenice, studie ukázala, že nejvyšší produkci měla Indie v roce 2001 a od té doby ji nepřekročila i přes vzrůstající množství hnojiv. Rostoucí teplota obzvláště v severních oblastech Indie má velice negativní vliv na úrodu pšenice, což ovlivňuje indickou potravinovou bezpečnost. Růst teploty navíc způsobuje snadnější přenos nemocí a se suchem spojená neúroda způsobuje podvýživu obyvatel. Nedostatek vody už nyní způsobuje konflikty mezi zeměmi, když se mají dohodnout na sdílení vodních toků. Nedostatek vody a nepříjemné podmínky k životu nutí lidi k migraci v rámci celé Jižní Asie, což také napomáhá šíření nemocí (The World Bank 2013a).

Indická vláda se domnívá, že není spravedlivé hodnotit množství emisí pro zemi jako takovou, ale je podle ní relevantní hodnotit množství emisí na hlavu,

což by Indii nestavělo do role jednoho z největších producentů emisí na světě. Mezinárodní prostředí navíc podle Indie nutí rozvojové země k omezení emisí, což ale zároveň zpomaluje ekonomiku a tím i celý rozvoj a přitom právě rozvojové země potřebují kapitál na to, aby se dostaly na úroveň rozvinutých zemí. Dále Indie rozvinutým zemím vyčítá jejich růst emisí a zároveň nedostatečnou roli v řešení klimatických změn. Jelikož má Indie pocit, že prostředky na očistění výroby energie jsou mimo její dosah zvláště kvůli nedostatku zkušeností, navrhuje vytvoření Fondu pro zřízení čisté technologie (Clean Technology Acquisition Fund), který by pomohl s šířením technologií (Rajamani 2009: 343-345).

Podle indického ministra životního prostředí Prakashe Javadekara se rozvinuté země zbavují odpovědnosti na lidském ovlivnění klimatických změn a zároveň vyzývá rozvinuté země, aby pomohly Indii bojovat s klimatickými změnami. Indie patří mezi jedny z posledních velkých ekonomik, které stále podporují řešení klimatických změn. Díky indické 1,2 miliardové populaci, rychle rostoucí ekonomice a stále vyšší spotřebě uhlí hraje Indie klíčovou roli v řešení klimatických změn. Ministr Javadekar se také domnívá, že bohaté státy selhaly při poskytování financí a technologií chudým státům, které ale nemohou za klimatické změny. „Historická zodpovědnost je fakt. Nemůže být odvrácena přáním. V současnosti představujeme pouze 2,4% světových historických emisí“¹² uvedl pan Javadekar v Novém Dillí (Wilkes 2015).

3.2.2. Brazílie

Hlavní problém Brazílie nepředstavují tolik emise hlavně díky rozsáhlému využívání vodních elektráren. Ke klimatickým změnám přispívá Brazílie hlavně odlesňováním a nešetrným využíváním půdy. Tyto dvě věci spolu úzce souvisí, protože k odlesňování, hlavně v oblasti Amazonského deštného pralesa, dochází hlavně z důvodu potřeby nového prostoru pro zemědělskou činnost, zejména pro pěstování sóji a chov dobytka, přičemž chov dobytka je také značnou položkou

¹² „Historical responsibility is a fact. It cannot be wished away. We are just 2,4 percent of the world's historical emissions.“ (Wilkes 2015).

v brazilských emisích. Brazílie se domnívá, že každoroční emise by neměly být vnímány jako vina na klimatických změnách. Hlavní vinu nese historické znečišťování a oteplování ovzduší, jelikož oxid uhličitý zůstává v atmosféře ještě dalších 50 let (Chevallier 2011: 48).

Navíc v roce 2008 Brazílie vytvořila Národní plán pro klimatické změny (National Plan for Climate Change) a spolu s využíváním obnovitelných zdrojů energie Brazílie bojuje s emisemi. Podle brazilského ministerstva pro doly a energii (Ministry of Mines and Energy) pochází až 46% primárních zdrojů energie z obnovitelných zdrojů. Brazilská vláda také vytvořila speciální program PROINFA, který pomáhá nezávislým producentům energie využívat obnovitelné zdroje, včetně biomasy, malých vodních a větrných elektráren (Chevallier 2011: 48).

Brazilský národní etanolový program (National Ethanol Programme) představuje největší komerční využití biomasy na světě, kdy ze z cukrové třtiny vyrábí pohonné hmoty do automobilů. Brazílie navíc představuje zemi s jedním z největších zalesněných území na zemi, jehož ničení Brazílie brání satelitním monitorovacím systémem, který se ukázal jako velmi účinný. Spolu s tím byl přijat Národní plán pro předcházení a boj s odlesňováním (National Plan for the Prevention and Combat of Deforestation), který si klade za cíl snížit odlesňování amazonské oblasti o 70% do roku 2017 (Chevallier 2011: 49). Tento plán se Brazílii úspěšně daří dodržovat, protože se jí podařilo od roku 2003 do roku 2015 snížit odlesňování pralesu o 80%. Tropické lesy představují klíčovou roli při odstraňování oxidu uhličitého z atmosféry, a proto je podle vědců velice důležité je zachovat a bojovat tak s klimatickými změnami. Pokud by ostatní země s tropickými lesy následovaly příkladu Brazílie, mohlo by být odlesňování sníženo na polovinu do roku 2020. Bohužel přínos Brazílie byl vyvážen značnou těžbou v Demokratické republice Kongo, Peru a dalšími tropickými zeměmi, kde vláda nepovažuje odlesňování za tak klíčový problém. I přesto, že Brazílie výrazně snížila odlesňování za poslední dekádu, podařilo se zemi zvýšit

zemědělskou výrobu a tak světu ukázat, že ekonomický růst a boj proti klimatickým změnám se vzájemně nevylučují (Reuters 2015).

Jedním z dalších dopadů klimatických změn na Brazílii jsou výkyvy počasí ve formě nedostatku deště. Velké sucho již dvakrát zasáhlo oblast Sao Paula a to v roce 2004 a 2014. Brazílie je přitom zemí s velkými zásobami sladké vody, což však vede k tomu, že lidé s vodou plýtvají. Nebezpečí nedostatku sladké vody je navíc znásobené množstvím vodních elektráren v Brazílii, takže by případné sucho ovlivnilo i čerpání energie. Během posledního období sucha lidé hromadili vodu v kanystrech, což byla živná půda pro moskyty přenášející virus dengue a dnes obávaný virus zika. Odborníci se domnívají, že podobné výkyvy počasí budou stále častější kvůli klimatickým změnám, znečištění ovzduší a odlesňování. Sao Paulo je se svými 20 miliony lidmi navíc obviňováno z velkého plýtvání vodou a z její vysoké spotřeby. Někteří se domnívají, že by se měla více využívat podzemní voda, jiní podporují návrhy na vyčištění řek a jezer, aby se jejich voda mohla využívat jako pitná (Stauffer 2016).

Naopak plán na snížení emisí z ocelářského průmyslu se Brazílii dodržet nepodařil. Změna ze spotřeby uhlí na dřevěné uhlí způsobila téměř dvojnásobné množství emisí jen mezi lety 2000-2007. Navíc nedostatek plantáží stromů ocelářské firmy donutilo využívat dřevěné uhlí z domácích lesů, což produkuje devětkrát více uhlíkových emisí než klasické uhlí, zatímco dřevěné uhlí z plantáží je na uhlík neutrální. Brazílie se totiž soustředila pouze na omezení využívání uhlí, ale dostatečně plán nepromyslela, takže místo zamýšleného snížení emisí došlo k jejich zvýšení a navíc ještě k devastaci lesů (Arsenault 2015).

V souvislosti s klimatickými změnami trápí Brazílii nepředvídatelná období sucha, která zasáhla v roce 2005 a 2010 amazonskou oblast. V roce 2005 bylo zasaženo suchem kolem sedmi milionů hektarů stromů v amazonském pralesu. Několik samosprávných jednotek muselo vyhlásit stav nouze. Prales navíc neměl ani šanci se vzpamatovat, protože v roce 2010 udeřilo další období sucha. Podle předpovědí se střídání sucha a přívalových dešťů v budoucnu ještě zintenzivní.

Růst teplot způsobí také zvyšování hladiny oceánu. V současném tempu oteplování planety se předpokládá, že množství lesních požárů se ještě zvýší a tím bude ohrožena biodiverzita celého amazonského regionu. Proti takové budoucnosti se Brazílie snaží bojovat potlačováním odlesňování a snižováním emisí (The World Bank 2013b).

V souvislosti s klimatickými změnami byl zaznamenán pokles úrody od roku 2000 v některých regionech a to zejména v produkci kávy, sóji a kukuřice. I kdyby zůstalo množství deště na stejné úrovni, tak teplotní růst způsobí vysušování půdy, což bude největší problém právě pro pěstování sóji. Tento scénář by postihl zejména sušší oblasti Brazílie na severovýchodě, kde je nepřetržitý nedostatek vody již nyní. To by vedlo k poklesu produkce a tím pádem i snížení příjmu v regionu, který je už nyní nejchudším regionem. Takovýto stav věcí by navíc nejspíše vedl k masivnímu stěhování se ze zemědělských oblastí do měst a to by způsobilo velkou zátěž pro infrastrukturu, bydlení a zajištění hygienických opatření. Navíc střídání extrémního sucha a záplav může ovlivnit toky řek a tím pádem i chod vodních elektráren (Rocha 2013).

3.2.3. Jihoafrická republika

V produkci emisí je Jihoafrická republika jen těsně pod industrializovanými zeměmi a hodně nad průměrem rozvojových zemí, přičemž okolo 90% jsou emise způsobené využitím uhlí při výrobě energie. Uhlí je základním stavebním kamenem jihoafrické ekonomiky a zároveň je Jihoafrická republika jedním z jeho největších producentů na světě. V roce 2006 Jihoafrická republika vytvořila Dlouhodobý scénář na snížení emisí (Long-Term Mitigation Scenario's response), který formuluje politiku Jihoafrické republiky ohledně klimatických změn a vytváří vhodný rámec pro jednání v oblasti klimatických změn. Tento scénář se osvědčil, a tak byl přijat ve formě Národního klimatického rámce (National Climate Framework). Spolu s tím si Jihoafrická republika vytýčila za cíl do roku 2020-2025 dosáhnout nejvyššího množství emisí z období plánu,

v následném období tyto hodnoty stabilizovat a až pak začít emise snižovat (Chevallier 2011: 49, 50).

Hlavním problémem Jihoafrické republiky stále zůstává chudoba. Asi 27% populace nemá přístup k energii. V blízké budoucnosti se nepředpokládá, že by se Jihoafrická republika zbavila závislosti na uhlí, protože většina emisí je z oblastí, které jsou nezbytné pro zachování ekonomického růstu a pro potlačení chudoby obyvatel. Navíc Jihoafrická republika dodává energii do mnoha okolních zemí (Chevallier 2011: 50). Jako většinu zemí v teplých oblastech ovlivňují klimatické změny Jihoafrickou republiku ve formě sucha. Sucho z roku 2015 bylo tak výrazné, že způsobilo neúrodu, což nutí jihoafrickou vládu uzavírat dohody s USA a Mexikem a dovážet jejich geneticky modifikované plodiny. Jihoafrická republika měla přitom ještě donedávna velice přísná omezení na dovoz geneticky modifikovaných potravin (Roelf 2016).

Podle předpovědí by z důvodů klimatických změn mělo dojít ke zvýšení průměrné teploty v Jihoafrické republice o jeden až tři stupně celsia, k plošnému snížení množství deště, k častému střídání sucha a záplav a ke zvýšení hladiny oceánu omývajícího Jihoafrickou republiku o 0,9 metrů do roku 2100. Oteplování vzduchu a vody už země zažívá, navíc již dochází ke změně pravidelnosti dešťů. Zvyšují se také extrémní výkyvy v počasí, například ve formě krupobití, bouří a sněhu. Jihoafrická republika je díky své ekonomice orientované na uhelnou energii velkým producentem emisí a navíc je zde také velice intenzivní spotřeba energie, což z Jihoafrické republiky dělá významného přispěvatele ke klimatickým změnám a zároveň ji dělá také zranitelnou, protože zatím nemá příliš mnoho alternativních zdrojů energie a je zaměřená na tepelnou energii (Chikulo 2014:5958-5959).

Globální oteplování se již podepsalo na teplotním růstu v Jihoafrické republice za posledních 60 let. Podle předpovědí mají teploty ještě stoupat a to o 1-2 stupně celsia v pobřežních oblastech a o 3-4 stupně celsia ve vnitrozemí do roku 2050. Jihoafrická republika je zvláště zranitelná, protože velká část obyvatel žije v nevhodných podmínkách zejména na místech nejvíce náchylných

k extrémním výkyvům v počasí. Nevhodné bydlení nechrání lidi před deštěm a větrem a tak je snadnější přenos nemocí, navíc většinou lidé nemají přístup k pitné vodě, protože většina pitných zdrojů je již využívána na maximum, což budoucí oteplování a omezení využívání vody ještě zhorší (Griffin 2012).

Zemědělství a lov ryb hraje významnou roli v potravinovém zabezpečení obyvatel. Tyto oblasti jsou navíc zdrojem zaměstnání. Obě tyto oblasti jsou již ovlivněny klimatickými změnami, hlavně suchem a nedostatkem vody. Ohroženi jsou zejména malí zemědělci, kteří nemají tak efektivní systémy zavlažování. Nedostatkem vody však budou zasaženi i větší producenti. Změny pravidelnosti období dešťů a růst teplot ovlivní vegetaci v některých regionech například v Krugerově národním parku. Růst hladiny oceánu byl již zaznamenán, stejně jako oteplení mořských proudů Agulha a Benguela na východním a západním pobřeží Jihoafrické republiky. Dopady klimatických změn byly také pozorovány na některých druzích ptactva, například africký tučňák, který je typickým endemitem pro Jihoafrickou republiku a Namibii, je na pokraji vyhynutí kvůli rostoucí teplotě, která nutí tučňáky opouštět svá hnízda. Kvůli oteplování oceánu není ve vodě dostatek ryb, což způsobuje problémy rybářům. Při získávání úlovků dochází k nešetrnému drancování oceánu. Předpokládá se, že v oblastech, kde bude stoupat teplota nejvíce a kde budou častější srážky, dojde k rozšíření tropických nemocí, jako je například malárie (Griffin 2012).

Hlavním problémem Jihoafrické republiky zůstává sucho. Fenomén El Niño, který přivodil dvě neúrodné sklizně po sobě, způsobil, že 28-30 milionů lidí v celé jižní Africe čelí hladu, přičemž tento počet by mohl rychle vzrůst na 49 milionů. Sucho zasáhlo většinu země včetně jihoafrického kukuřičného pásu, který představuje hlavního producenta kukuřice. I když se má podle předpovědí El Niño rozptýlit během několika měsíců, jeho dopad na obyvatele je dramatický. Jihoafrické rozvojové společenství podpořilo vznik regionálních logistických skupin, které by měly koordinovat bezprostřední reakci na sucho. Tyto skupiny mají podporovat země v technickém rozvoji, aby se v budoucnu dařilo lépe čelit klimatickým změnám a zabránit dopadu na ty nejchudší obyvatele (Mintz 2016).

Jihoafrická republika hraje významnou roli jako rozvojová země na poli jednání o klimatických změnách. Kvůli jejímu již tak dost suchému klimatu ji čím dál tím delší období sucha a později přicházející, zato stále prudší deště velice zasahují. Nejvíce zasažení budou nejhudší obyvatelé, kteří tvoří v regionu většinu. Klimatické změny ovlivňují prostředí a hlavně přírodní bohatství, na kterém je mnoho Jihoafričanů závislých. Jihoafrická republika se snaží zároveň podporovat rozvoj, který je závislý na fosilních palivech, potlačovat chudobu a zároveň s tím bojovat s klimatickými změnami tím, že sníží své emise a zároveň pomůže chudším obyvatelům se s dopady klimatických změn vyrovnat, což je téměř nesplnitelný úkol, na který nemůže Jihoafrická republika stačit sama (Oxfam 2009).

3.3. Nástroje IBSA pro boj s klimatickými změnami

3.3.1. Pracovní skupina IBSA pro životní prostředí

První setkání této pracovní skupiny proběhlo 12. září roku 2008 v Novém Dillí v Indii. Zároveň bylo přijato třístranné Memorandum pochopení pro spolupráci v oblasti životního prostředí (Trilateral Memorandum of Understanding on Cooperation in the Field of Environment) na desátém setkání IBSA týkajícího se ústředních bodů 10. října 2008 a podepsáno všemi třemi zeměmi na Summitu IBSA konajícím se ve stejném roce. Hlavním úkolem Memoranda bylo podporovat vzájemně prospěšné partnerství mezi členskými zeměmi IBSA na poli životního prostředí a udržitelného rozvoje se zvláštním zaměřením na klimatické změny, biodiverzitu, degradaci půdy, rozšiřování pouští a lesnictví (IBSA 2016a: 1).

Memorandum představuje strukturu pro třístrannou spolupráci v oblastech společného zájmu jako je podpora spolupráce mezi členskými státy v globálních záležitostech životního prostředí včetně multilaterálních dohod o životním prostředí, jako je například Úmluva OSN o klimatických změnách (United Nations Framework Convention on Climate Change), Úmluva OSN o boji s rozšiřováním pouště (United Nations Framework Convention to Combat

Desertification), Úmluva OSN pro biologickou diverzitu (United Nations Framework Convention on Biological Diversity) a další fóra o životním prostředí. Memorandum zároveň podporuje vzájemnou výměnu zkušeností, znalostí a technologií. Navíc podporuje rozvoj čistých technologií prostřednictvím společných výzkumů, projektů, seminářů a workshopů v oblasti životního prostředí (IBSA 2016a: 1).

Od svého vzniku se Pracovní skupina pro životní prostředí setkala třikrát a to v září roku 2008 v indickém Novém Dillí v Indii, v červenci 2009 v brazilském Rio de Janeiru a znovu neformálně v Novém Dillí v březnu roku 2011. Rámcový koncept implementačního plánu (draft implementation plan) byl vymyšlen v Jihoafrické republice a schválen Indií i Brazílií a byl formulován tak, aby podporoval spolupráci při ochraně životního prostředí a udržitelného rozvoje a zároveň podporoval spolupráci a výměnu informací mezi třemi členskými zeměmi IBSA na poli životního prostředí (IBSA 2016a: 2).

3.3.2. Mezilidské akademické fórum

Od vzniku IBSA vzrostl zájem o spolupráci na akademickém poli. Na základě toho bylo realizováno několik společných projektů v rámci několika akademických oblastí. Následně proběhlo několik akademických fór a to v roce 2006 v Brazílii, v roce 2007 v Jihoafrické republice a v roce 2008 v Indii, které tak představovaly důležitý nástroj pro spolupráci členských zemí IBSA. Docházelo tak k vzájemné výměně zkušeností a znalostí mezi vědci a akademiky jednotlivých zemí, což přispělo k rozvoji. Vznikla tak poptávka po mezinárodní akademické síti, která by sdružovala akademiky z Brazílie, Indie a Jihoafrické republiky a pomáhala tak rozvoji a tvorbě společných politik a zároveň přispívala k jiho-jihní spolupráci na globální úrovni (IBSA Academic Forum 2016a).

Toto fórum sdružuje akademiky na základě Memoranda pro spolupráci na poli vyššího vzdělání (IBSA Memorandum of Understanding on Cooperation in the field of Higher Education), které bylo podepsané 17. října roku 2007. V rámci Memoranda bylo vymezeno několik oblastí spolupráce a to strojírenství,

počítačové a matematické vědy, biotechnologie, zemědělství a hospodářství, udržitelný rozvoj, sociální změny a vyšší vzdělání. Toto fórum bylo založeno za účelem hledání řešení na základě výzkumu, zejména řešení problémů globálního Jihu. Tato forma spolupráce byla již využita v mnoha projektech, které podporují spolupráci v rámci vyššího vzdělání (IBSA 2016b).

Rok 2010 představuje startovací bod pro budoucí spolupráci fóra jakožto nepřetržitý proces propojení výzkumných institucí tří členských zemí. Tato síť propojuje instituce za účelem stanovení společné politiky. V rámci této spolupráce se členské státy opírají o podporu Mezinárodního strategického centra pro udržitelný růst (International Policy Centre for Inclusive Growth) a UNDP (IBSA Academic Forum 2016b).

3.3.3. Fond IBSA pro zmírnění chudoby a hladu

Fond IBSA byl založen roku 2004 a oficiálně začal fungovat v roce 2006. Tento fond představuje příklad spolupráce mezi třemi rozvíjejícími se zeměmi IBSA, Indií, Brazílií a Jihoafrickou republikou, a představuje průkopnickou formu jiho-jihní spolupráce, která pomáhá i ostatním zemím globálního Jihu ve spolupráci s OSN. Účelem Fondu je hledat řešení, která je možné aplikovat i na ostatní země globálního Jihu a tím šířit řešení pro boj s chudobou a hladem. Díky tomuto Fondu bylo dosaženo mnoha úspěchů, například 25 vesnic v Guinea-Bissau si mohlo dovolit přístup k solární energii nebo 12 000 obyvatel Kapverd získalo přístup k pitné vodě (IBSA Fund 2016a).

Hlavním cílem Fondu je zmírnit chudobu a hlad zemí globálního Jihu, najít nejlepší způsob boje s chudobou a hladem a ten pak umožnit využít v zemích, které o to projeví zájem, dále pak jít příkladem v propagování jiho-jihní spolupráce a tvořit nová partnerství pro rozvoj. Fond funguje skrz poptávku zúčastněných států. Vlády, které chtějí pomoc od Fondu, zorganizují diskuzi, kde představí klíčové body svého návrhu ostatním zemím IBSA. Pokud tyto klíčové body IBSA zaujmou, navrhne Speciální úřad OSN pro jiho-jihní spolupráci, který funguje zároveň jako sekretariát Fondu, realizaci projektu a jeho aplikaci.

Projekty IBSA jsou realizovány skrz partnerství s UNDP, národními institucemi a místními vládami (IBSA Fund 2016b).

Správní radu Fondu tvoří ambasadoři, stálí zástupci a zástupci stálých zástupců Indie, Brazílie a Jihoafrické republiky na půdě OSN v New Yorku. Správní rada schvaluje obecné návrhy a projekty a dohlíží na strategickou implementaci projektů IBSA v duchu jiho-jihní spolupráce. Členové správní rady jsou obklopeni technickými experty, kteří dohlíží na vývoj projektů a na portfolio Fondu. Projekty se řídí směrnicemi IBSA, stejně jako směrnicemi OSN. Zároveň projekty zohledňují myšlenky jiho-jihní spolupráce, priority zemí IBSA a jejich partnerů a požadavky a kapacitu správní rady. Správní rada a její techničtí experti jsou pravidelně informováni o pokroku projektů a každé čtvrtletí obdrží zprávy o průběhu realizovaných projektů (IBSA Fund 2016b).

V současné chvíli probíhá třináct projektů financovaných z Fondu IBSA a z toho čtyři jsou již v závěrečné fázi. Jedná se o projekty v Ghaně zaměřené na hospodaření s vodou, v Palestině na rehabilitaci kulturního a nemocničního centra, rekonstrukci zdravotnického centra v Atta Habib v Gaza City, výstavbu a vybavení centra pro lidi s vážným duševním onemocněním a v Súdánu projekt na podporu pracovních podmínek pro mladé. Dále pak projekt na Haiti týkající se socioekonomického začleňování ohrožených dětí a mladistvých, na Svaté Lucii odstraňování chudoby díky rozvoji hospodářství, na Východním Timoru projekt zachování zemědělství, udržitelného životního prostředí a udržitelného rybaření a ve Vietnamu projekt nového přístupu ke zdraví. Mezi projekty v závěrečné fázi patří projekty v Laosu týkající se integrace zavlažovacích zařízení v zemědělství, na Kapverdách projekt získávání zdravotně nezávadné pitné vody, v Guinea Bissau projekt na podporu zemědělství a hospodářství a další projekt zavádění využití solární elektřiny na venkově (IBSA Fund 2016c).

Při založení Fondu se členské státy zavázaly k minimálnímu ročnímu příspěvku milion USD na aktivity Fondu. Příspěvky se odevzdávají UNDP, a jakmile je některý projekt schválen správní radou Fondu, dochází k převodu peněz systémem Atlas UNDP. Stav financí Fondu je pravidelně předkládán

správní radě IBSA. Rozpočet je procentuálně rozdělen mezi oblasti zájmu a to tak, že 5,3% náleží obnovitelné energii, 29,6% zemědělství, 22,5% hospodářství a zpracování odpadu, 20% péči o zdraví, 9,8% vodě, 6,5% mladým a sportu a 6,1% vládě a bezpečnosti. Co se týče financování regionů, připadá 22,3% na Latinskou Ameriku, 12,8% arabským státům, 19,2% Asii a 45,4% Africe, přičemž 73,7% schválených projektů je realizováno v nejméně rozvinutých zemích, mezi které spadá Burundi, Kambodža, Guinea Bissau, Haiti, Laos, Sierra Leone a Východní Timor (IBSA Fund 2016d).

4. Závěr

Fenomén jiho-jihní spolupráce nabývá v posledních několika desetiletích na stále větším významu. V minulém století představoval globální Jih hlavně koloniální državy bohatších států globálního Severu. Tato situace se však začala postupně měnit, a v současnosti najdeme jedny z nejrychleji rostoucích ekonomik právě mezi zeměmi globálního Jihu. K této změně přispěly různé formy spolupráce zemí globálního Jihu a jednou z posledních je platforma IBSA, které je tato práce věnována. Primárním cílem práce bylo analyzovat spolupráci IBSA v oblasti klimatických změn. V rámci práce byla stanovena výzkumná otázka: Jakým způsobem Indie, Brazílie a Jihoafrická republika podněcují řešení klimatických změn? Tato otázka byla rozdělena do několika podotázek, které postupně řešily, proč se této problematice státy věnují, jaké dopady mají klimatické změny na rozvoj států a jaké prostředky platforma používá k řešení klimatických změn.

První část práce je věnována emancipaci globálního Jihu formou vytváření různých způsobů spolupráce. Mezi první formy spolupráce států globálního Jihu řadíme Hnutí nezúčastněných zemí, které spojilo státy odmítající participaci na studenoválečném konfliktu. Hnutí představuje důležitou formu spolupráce, protože sdružuje pouze státy Jihu bez severních bohatých států. Ke zformování ústředních myšlenek Hnutí nezúčastněných zemí došlo na Bandungské konferenci roku 1955, které se účastnila velká většina tehdy nezávislých států globálního Jihu. Formálně Hnutí vzniklo až roku 1961 na konferenci v Bělehradě. Jeho cílem byla demonstrace nezúčastněnosti ve studenoválečném konfliktu. Postupem času, jak další státy vyhlášovaly nezávislost, se k uskupení přidávaly další a další státy globálního Jihu. Nicméně pro některé země bylo přistoupení pouze krokem navenek, ale ve skutečnosti se přikláněly na stranu jedné z mocností a nedodržovaly tak svou nestrannost.

Na Hnutí nezúčastněných zemí navazovala spolupráce ve formě Skupiny G77, na které participovala většina zemí dříve spolupracujících v rámci Hnutí. Skupinu vytvořilo roku 1964 77 nově dekolonizovaných zemí. Odlišnost G77

spočívala v jejím ekonomickém zaměření. Státy G77 se domnívaly, že současné uspořádání ekonomického pořádku je nespravedlivé a zvýhodňuje bohatší státy Severu a navíc již neodpovídá skutečnosti, protože na scénu vstupují rychle se rozvíjející země Jihu. Další problém pak představovalo uspořádání OSN, které již také neodpovídalo skutečnosti. S tím souvisí volba další formy spolupráce v rámci Speciálního úřadu OSN pro jiho-jihní spolupráci. Ten vznikl roku 1974 a kladl si za cíl koordinovat a usměrňovat jiho-jihní spolupráci a dát prostor státům globálního Jihu na půdě OSN.

Jako poslední forma spolupráce byla vybrána skupina G20. Ta sice nepředstavuje spolupráci čistě států Jihu, nicméně slouží jako důkaz jeho emancipace, kdy se do takto vlivné skupiny dostalo i několik států globálního Jihu a to například všechny státy IBSA. Tato skupina vznikla roku 1999 za účelem řešení asijské finanční krize. Následně řešila i další finanční krizi z roku 2008 a tak ovlivňovala globální ekonomiku. Skrze tuto skupinu dostaly státy Jihu možnost prezentovat své specifické zájmy. Pomáhá to tak celkové emancipaci Jihu, protože se tím boří dříve zažité přesvědčení, že globální ekonomiku formují pouze bohaté státy Severu a vytváří podmínky, které jim vyhovují a umožňují jim ještě více profitovat na úkor globálního Jihu, jenž se nemůže bránit.

Druhá část textu představuje již samotnou praktickou část. V rámci ní je pozornost věnována platformě IBSA a její činnosti v oblasti klimatických změn. Samotná IBSA vznikla v roce 2003 jako forma spolupráce mezi Indií, Brazílií a Jihoafrickou republikou, což jsou tři multietnické rozvíjející se země s demokratickým uspořádáním. V rámci této spolupráce dochází k výměně informací, sdílení poznatků a koordinaci postojů v rámci mezinárodního systému. Cílem IBSA je propagovat jiho-jihní spolupráci a tak přispívat k celkové emancipaci globálního Jihu. V rámci spolupráce v oblasti klimatických změn je patrný postupný růst významu tohoto tématu. Původně bylo toto téma začleněno pod oblast udržitelného rozvoje, což je pochopitelné, protože tato témata spolu úzce souvisí. V průběhu několika dalších setkání však získávala oblast

klimatických změn na intenzitě a urgenci a tak byla již na třetím summitu věnována pozornost klimatickým změnám jako samostatné oblasti na úrovni udržitelného rozvoje. Téma klimatických změn nabývá s postupem času na důležitosti, což dokazují i mezinárodní konference zabývající se tímto tématem a jejich výsledky, například Kjótský protokol. Jednou z výzkumných otázek této práce bylo zjištění důvodů, proč spolu státy IBSA spolupracují v oblasti klimatických změn. Rozvojové státy jsou klimatickými změnami nejvíce postiženy, a to zejména kvůli nedostatku financí a převládajícímu nedostatečnému rozvoji. Proto se členské státy IBSA, jakožto rozvíjející se ekonomiky tomuto tématu věnují a pomáhají tak dalším státům globálního Jihu i celé oblasti lépe se vyrovnávat s klimatickými změnami sdílením technologií a financováním různých projektů, jako příklad můžeme uvést projekt v Ghaně týkající se hospodaření s vodou, což představuje nástroj pro reakci na sílící období sucha spojené s klimatickými změnami.

Další výzkumnou otázkou bylo, jakým způsobem jsou ovlivňovány klimatickými změnami jednotlivé členské země IBSA, tedy Indie, Brazílie a Jihoafrická republika. Hlavním problémem Indie je oteplování klimatu a výkyvy příchodu monzunových dešťů. Kvůli rostoucí teplotě dochází k tání ledovců, které zásobují hlavní indické řeky, jako je například Ganga. Na vodě z řek jsou přitom závislí obyvatelé oblastí jejich povodí, stejně jako tepelné elektrárny, kterým voda slouží k chlazení. Nespolehlivost příchodu období dešťů způsobuje nedostatek vláhy pro zemědělství, které je z velké části závislé na zavlažování deště. Období dešťů se opoždí a tak je stále delší období sucha a pak, když deště přijdou, jsou prudší a intenzivnější. Nutnost umělého zavlažování polí zvyšuje cenu potravin, která je už tak dost vysoká kvůli sílící poptávce stále rostoucí populace. Brazílii trápí v souvislosti s klimatickými změnami nepředvídatelná období sucha, na což Brazílie neumí moc reagovat, protože se o vodu dříve nemusela obávat. Vedlejším efektem nepřipravenosti obyvatel na období sucha je i přenos nemocí. Jako příklad uveďme sucho v oblasti Sao Paula, kde obyvatelé začali skladovat vodu v otevřených kanystrech, což vedlo k přemnožení komárů a snadnějšímu přenosu viru zika.

Brazílie je ale jinak úspěšná v boji s příčinami klimatických změn, neboť dokázala výrazně omezit kácení amazonského pralesa a postavila množství vodních elektráren. Jihoafrická republika podobně jako zbylé dvě země bojuje se suchem. V důsledku nedostatku srážek dochází k nedostatku potravin a země je nucena nakupovat geneticky modifikované potraviny ze zahraničí. Tato situace přispívá ke zvýšení již tak velkého množství podvyživených lidí v regionu. Navíc sucho negativně ovlivňuje i některé zvířecí endemity, jako jsou například tučňáci, kteří nejsou schopni postarat se o svá vejce kvůli nedostatku ryb a vysoké teplotě a tak dochází k jejich úhynu.

Poslední výzkumnou otázkou bylo zjištění nástrojů, kterými IBSA bojuje s klimatickými změnami. Pro tuto část byly vybrány tři nástroje a to Pracovní skupina IBSA pro životní prostředí, Akademické fórum a Fond IBSA pro zmírnění chudoby a hladu. Pracovní skupina pro životní prostředí se pravidelně schází a dochází zde k výměně informací ohledně životního prostředí. Tato skupina koordinuje společná stanoviska i v rámci podepisování mezinárodních smluv týkajících se životního prostředí, jako je například Úmluva OSN o klimatických změnách. Jako další nástroj bylo vybráno Akademické fórum, které bylo zařazeno mezi nástroje IBSA bojující s klimatickými změnami proto, že jednou z jeho oblastí spolupráce je i udržitelný rozvoj, který je zároveň jedním z hlavních bodů agendy IBSA. Pod záštitu udržitelného rozvoje byly v rámci prvních dvou summitů IBSA zařazeny i klimatické změny, protože spolu tato dvě témata úzce souvisí. V rámci udržitelného rozvoje je tedy i nutné omezit způsob, který ke klimatickým změnám přispívá a to například produkci skleníkových plynů. Je tedy potřeba najít alternativní řešení pro výrobu, která jinak produkuje emise, a dále hledat nová řešení v oblasti již stávajících dopadů klimatických změn. K tomu je potřeba zejména spolupráce na vědecké úrovni a sdílení výzkumů skrz Akademické fórum.

Jako poslední nástroj IBSA pro boj s klimatickými změnami byl do práce zařazen Fond IBSA pro zmírňování chudoby a hladu. Tento na první pohled nesouvisející Fond byl do práce zařazen proto, že v rámci své funkce financuje

i několik projektů souvisejících s klimatickými změnami, jako například projekt na Východním Timoru, který má za úkol zachování zemědělství, udržitelného životního prostředí a udržitelného rybaření. Souvislost s klimatickými změnami dokazuje i množství financí věnovaných obnovitelné energii, udržitelnému zemědělství a životnímu prostředí. Dále zde můžeme nalézt i projekt zavádění zavlažovacích zařízení v Laosu, který pomáhá zvládat sucho a nedostatek dešťů způsobené klimatickými změnami. Klimatické změny ovlivňují i množství produkce potravin, což dokazují i kapitoly o vlivu klimatu na členské země, takže tento jev souvisí i se snahou zmírnit hlad obyvatel.

Na závěr lze dodat, že klimatické změny ovlivňují celý globální Jih a pomocí platformy IBSA se daří některým dopadům úspěšně čelit, například financováním již výše zmíněných projektů. Členské státy navíc v některých oblastech dokázaly, že dovedou na klimatické změny úspěšně reagovat, což můžeme vidět na příkladu Brazílie, která se úspěšně přeorientovává na alternativní zdroje energie a potlačuje odlesňování, které přispívalo k tvorbě emisí, a tak může sloužit jako vzor pro ostatní rozvojové země a poskytovat jak poradenství, tak finance.

Seznam zdrojů

Acharya, A. (2014). Who Are the Norm Makers? The Asian-African Conference in Bandung and the Evolution of Norms. *Global Governance*, Vol. 20, s. 405-417.

Alpay Er, H. (1997). Development Patterns of Industrial Design in the Third World: A Conceptual Model for Newly Industrialized countries. *Journal of Design History*, Vol. 10, No. 3, s. 293-307.

Andrade, M. – Rathin, R. eds. (2010). South-South Cooperation. The Same Old Game or a New Paradigma?. *Poverty in Focus* (20), s. 1-25.

Arsenault, Ch. (2015). Brazil climate change plan backfires, doubling steel emissions. *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/us-climatechange-latam-carbon-idUSKBN0LE1YM20150210>, 11. 3. 2016).

Cooper, A., F. – Momani, B. (2014). Re-balancing the G-20 from Efficiency to Legitimacy: The Practice of Global Governance. *Global Governance*, Vol. 20, s. 213-232.

Dehghan, S., K. (2012). Non-Aligned Movement summit: You'd think Iran was hosting the Olympics. *The Guardian* (<http://www.theguardian.com/world/2012/aug/30/iran-non-aligned-movement-summit>, 9. 2. 2016).

Downie, Ch. (2015). Global Energy Governance in the G-20: States, Coalitions, and Crises. *Global Governance*, Vol. 21, s. 475-492.

Economist (2008). *Melting Asia. China, India and Climate Change* (<http://www.economist.com/node/11488548>, 8. 3. 2016).

Geldart, C. – Lyon, P. (1980 – 1981). The Group of 77: A Perspective View. *International Affairs*, Vol. 57, No. 1, s. 79-101.

George, M. (2012). REFILE-Iran hails Non-Aligned summit as diplomatic coup against West. *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/iran-nam-idUSL6E8JNH7J20120824>, 7. 4. 2016).

Griffin, J. (2012). The Impact of Climate Change on South Africa. *Climate emergency institute* (http://www.climateemergencyinstitute.com/cc_s_africa_griffin.html, 24. 3. 2016).

G20 (2016b) *About G20* (<http://g20.org.tr/about-g20/>, 23. 2. 2016).

G20 (2016b). *G20 Members* (<http://g20.org.tr/about-g20/g20-members/>, 23. 2. 2016).

Hochsteiler, K (2012). The G-77, BASIC, and global climate governance: a new era in multilateral environmental negotiations. *Revista Brasileira de Política Internacional*, Vol. 55, Special Edition, s. 53-69.

Chevallier, R. (2011). Emerging powers: the IBSA states as partners and leaders in a future global climate change regime. *KAS International Reports*, Issue 4, s. 36-58.

Chikulo, B. (2014). Gender, Climate Change and Energy in South Africa: A Review. *Gender & Behaviour*, Vol. 12(3), s. 5957-5970.

IBSA (2006). *Joint Declaration - 1st IBSA Summit meeting*, s. 1-19 (dostupné na: http://www.ibsa-trilateral.org/images/stories/documents/declarations/1st_summit_declaration.pdf, 23. 3. 2016).

IBSA (2007). *Tshwane Declaration - India-Brazil-South Africa Dialogue Forum Second Summit of Heads of State/Government*, s. 1-8 (dostupné na: http://www.ibsa-trilateral.org/images/stories/documents/declarations/2nd_IBSA_Summit_Declaration_-_Tshwane_2007.pdf, 23. 3. 2016).

IBSA (2008). *New Delhi Declaration - India-Brazil-South Africa Dialogue Forum Third Summit of Heads of State/Government*, s. 1-12 (http://www.ibsa-trilateral.org/images/stories/documents/declarations/3rd_IBSA_Summit_Declaration_-_New_Delhi_2008.pdf, 23. 3. 2016).

IBSA (2015). *About IBSA background* (<http://www.ibsa-trilateral.org/about-ibsa/background>, 12. 12. 2015).

IBSA (2016a). *IBSA environmental working group* (<http://www.ibsa-trilateral.org/images/stories/documents/IBSA%20Environment%20rev%20KM.pdf>, 24. 3. 2016).

IBSA (2016b). *IBSA people-to-people* (<http://www.ibsa-trilateral.org/about-ibsa/areas-of-cooperation/people-to-people>, 24. 3. 2016).

IBSA Academic Forum (2016a). *About* (<http://www.ipc-undp.org/conference/ibsa/about.htm>, 24. 3. 2016).

IBSA Academic Forum (2016b). *Follow-up* (<http://www.ipc-undp.org/conference/ibsa/follow-up.htm>, 24. 3. 2016).

IBSA Fund (2016a). *IBSA* (<http://165.65.7.68/IBSA/Default.aspx>, 24. 3. 2016).

IBSA Fund (2016b). *About IBSA Trust Fund* (<http://165.65.7.68/IBSA/about/about.htm>, 24. 3. 2016).

IBSA Fund (2016c). *2015 On-going Project Reports* (<http://165.65.7.68/IBSA/projects/projects.htm>, 25. 3. 2016).

IBSA Fund (2016d). *Finances* (<http://165.65.7.68/IBSA/finance/finances.htm>, 25. 3. 2016).

Laub, Z. – McBride, J. (2015). The Group of Seven (G7). *Council on Foreign Relations* (<http://www.cfr.org/international-organizations-and-alliances/group-seven-g7/p32957>, 8. 3. 2016).

Oxfam (2009). *How is Climate Change affecting South Africa?* (<https://oxfamblogs.org/fp2p/how-is-climate-change-affecting-south-africa/>, 24. 3. 2016).

Piknerová, L. – Doljaková, A. (2014). Emancipace nových mocností po konci studené války. In: Piknerová, L. – Šanc, D. a kol., *Nové mocnosti globálního Jihu. Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému* (Praha: Dokořán), s. 15-35.

McClanahan, P. (2012). Doha round trade talks – explainer. *The Guardian* (<http://www.theguardian.com/global-development/2012/sep/03/doha-round-trade-talks-explainer>, 10. 3. 2016).

Mintz, L. (2016). Southern Africa drought needs swift response as millions hungry: aid agencies. *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/us-africa-drought-aid-idUSKCN0WJ2QZ>, 24. 3. 2016).

Morphet, S. (2004). Multilateralism and the Non-Aligned Movement: What is the Global South Doing and Where is it Going? *Global Governance*, vol. 10, s. 517-537.

Nolle, D., E. (2015). Who's in Charge of Fixing the World's Financial System? The Under-Appreciated Lead Role of the G20 and FSB. *New York University Salomon Center and Wiley Periodicals, Inc*, s. 1-82.

Rajamani, L. (2009). India and Climate Change: What India Wants, Needs, and Needs to Do. *India Review*, Vol. 8, No. 3, s. 340-374.

Reuters (2015). *Brazil on right track for reducing deforestation* (<http://www.reuters.com/article/climatechange-forests-environment-idUSL8N13L46920151130>, 11. 3. 2016).

Rocha, J. (2013). With Climate Change, Brazil Faces Drop in Crops. *Climate Central* (<http://www.climatecentral.org/news/with-climate-change-brazil-faces-drop-in-crops-16439>, 22. 3. 2016).

Roelf, W. (2016). South Africa to ease some GM crop rules to avert food crisis. *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/us-safrica-maize-gmo-idUSKCN0VW0VS>, 11. 3. 2016).

Stauffer, C. (2016). Drought ends in Brazil's Sao Paulo but future still uncertain. *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/us-brazil-water-idUSKCN0VR1YJ>, 11. 3. 2016).

Strupczewski, J. (2016). G20 likely to declare readiness to take action if growth outlook worsens: official. *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/us-g20-china-europe-idUSKCN0VY13H>, 25. 2. 2016).

The Group of 77 (2016). *About the Group of 77* (<http://www.g77.org/doc/>, 11. 2. 2016).

The Non Aligned Movement (2001a). *Permanent Mission of the Islamic Republic of Iran to the United Nations, and Chair of the CoB-NAM* (<http://namiran.org/>, 8. 2. 2016).

The Non Aligned Movement (2001b). *The Non-Aligned Movement: Background Information* (<http://www.nam.gov.za/background/background.htm#2.1%20Coordination>, 3. 4. 2016).

The Non Aligned Movement (2001c). *The Non-Aligned Movement: Description and History* (<http://www.nam.gov.za/background/history.htm>, 3. 4. 2016).

The Nuclear Threat Initiative (2015). *Non-Aligned Movement (NAM)* (<http://www.nti.org/treaties-and-regimes/non-aligned-movement-nam/>, 21. 1. 2016).

The World Bank (2013a). *India: Climate Change Impacts* (<http://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/06/19/india-climate-change-impacts>, 21. 3. 2016).

The World Bank (2013b). *Global Warming: Brazil Acts Now to Protect the Amazon Forest from Droughts, Storms and Fire* (<http://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/02/15/Brazil-fights-global-warming-Amazon>, 22. 3. 2016).

United Nations (1974). 3201 (S-VI). Declaration on the Establishment of a New International Economic Order (<http://www.un-documents.net/s6r3201.htm>, 3. 4. 2016).

United Nations (2010). Economic development in Africa. Report 2010. South-South Cooperation: Africa and the New Forms of Development Partnership. *United Nations Conference on Trade and Development* (http://unctad.org/en/Docs/aldcafrica2010_en.pdf, 11. 2. 2016).

UNCTAD (2016). *Raúl Prebisch Lectures* (<http://unctad.org/en/Pages/Publications/Ra%C3%BAI-Prebisch-Lectures.aspx>, 11. 2. 2016).

UNFCCC (2016). *Kyoto Protocol* (http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php, 3. 3. 2016).

UNOSSC (2014). *South-South Cooperation offers a Path to a New Global Partnership for Sustainable Development* (http://ssc.undp.org/content/ssc/news/articles/2014/ssc_new_global_partnership.html/, 25. 2. 2016).

UNOSSC (2015a). *What Is South-South Cooperation?* (http://ssc.undp.org/content/ssc/about/what_is_ssc.html, 12. 12. 2015).

UNOSSC (2015b). *Background* (<http://ssc.undp.org/content/ssc/about/Background.html>, 12. 12. 2015).

Vickers, B. (2013). Africa and the rising powers: bargaining for the „marginalized many“. *International Affairs*, Vol. 89, Issue 3, s. 673-693.

Vieira, M., A. – Alden, Ch. (2011). India, Brazil and South Africa (IBSA): South-South Cooperation and the Paradox of Regional Leadership. *Global Governance*, Vol. 17, s. 507-528.

Wilkes, T. (2015). India says rich world has responsibility to curb climate change. *Reuters* (<http://www.reuters.com/article/us-india-climatechange-idUSKCN0QT0ZG20150824>, 11. 3. 2016).

Záhořík, J. (2010). *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace* (Praha: Lidové noviny).

Resumé

This thesis attempts to focus on the phenomenon of the South-South cooperation which has a huge impact on region of global South since the second half of the 20th century thanks to newly independent countries that started to emerge mainly during the 50s and 60s. South-South cooperation is helping countries of the global South to cooperate with the aim to reduce the differences between them and the global North where mainly rich developed countries are situated. One of the newest forms of cooperation between the countries of the global South is IBSA trilateral which connects Brazil, India and South Africa. These countries are examples of the emerging powers that have very fast growing economies, and that is why they are good models for other developing countries. The specific field of cooperation, the climate change, has been chosen because this topic has huge impact on these countries.

Climate change is a big topic and many countries and organizations are looking for solutions to influence this change. The thesis seeks to answer the questions, how IBSA platform is dealing with the climate change. It assumes that the climate change is slowing down the development of countries that are affected by it. Brazil, India and South Africa are affected by climate change too and the model how they deal with it can be an example for other developing countries.

The first part of this paper deals with the definition of the South-South cooperation. It also outlines some examples of this phenomenon like the Non Alignment Movement, Group of 77, United Nations Office for South-South Cooperation and the Group of 20. The second part is dedicated to the IBSA, climate change in the agenda of the platform, member states and the impact of climate change and the instruments of the platform that are used for dealing with the climate change. It concludes that IBSA is dealing with the climate change through three main tools and these are IBSA Environment Working Group, Academic Forum and the IBSA Facility for the Alleviation of Poverty and Hunger (IBSA Fund).